

Kultura i mediji u nastavi hrvatskoga jezika (primjeri školske lektire)

Križanac, Natalia

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:985385>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-18**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Natalia Križanac

**Kultura i mediji u nastavi Hrvatskoga jezika
(primjeri školske lektire)**

(DIPLOMSKI RAD)

Rijeka, rujan 2021.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Natalia Križanac
Matični broj: 0009077989

Kultura i mediji u nastavi Hrvatskoga jezika (primjeri školske lektire)

DIPLOMSKI RAD

Diplomski studij: Hrvatski jezik i književnost

Mentor: Prof. dr. sc. Karol Visinko

Rijeka, rujan 2021.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam diplomski rad s naslovom *Kultura i mediji u nastavi Hrvatskoga jezika (primjeri školske lektire)* izradila samostalno pod mentorstvom prof. dr. sc. Karol Visinko.

U radu sam primijenila metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristila literaturu koja je navedena na kraju diplomskoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući navela u diplomskom radu na uobičajen sam način citirala i povezala navedenim bibliografskim jedinicama.

Student/studentica

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. MEDIJI.....	3
2.1. Definicija pojma mediji.....	5
2.2. Vrste medija	7
2.3. Važnost medijske kulture	9
2.3.1. Televizija	12
2.3.2. Radio.....	15
2.3.3. Strip	19
2.3.4. Tisak	23
2.3.5. Film.....	31
2.3.6. Kazalište.....	34
3. KULTURA	41
4. NASTAVNO PODRUČJE KULTURA I MEDIJI U NACIONALNOM KURIKULUMU NASTAVNOGA PREDMETA HRVATSKI JEZIK	44
5. ISTRAŽIVANJE	48
5.1. Cilj istraživanja	48
5.2. Predmet istraživanja	48
5.3. Pretpostavke istraživanja.....	48
5.4. Prijedlozi primjene kulture i medija na primjeru školske lektire <i>Preobrazba</i> Franza Kafke.....	49
5.4.1. Snimanje učeničkog filma	49
5.4.2. Fotografiranje i društvene mreže	52
5.4.3. Školski list.....	54
5.4.4. Gledanje filma i vizualni predložak u obradi lektire	56
5.4.5. Kazališna predstava.....	59
5.4.6. Lektira na internetu	61

5.4.7. Čitanje teksta po ulogama.....	64
5.4.8. Igra uloga i rasprava.....	64
6. ZAKLJUČAK.....	66
7. POPIS LITERATURE I IZVORA	69
Izvori	71

1. UVOD

„Znati uživati u umjetnosti i diviti se ljudskom stvaralaštvu također se mora naučiti, a kada se jednom takvo znanje stekne, ono postaje neizmjereno vrijedan blagoslov.“¹

Vještina komunikacije svojstvena je svim živim bićima, a upravo je potreba za komunikacijom potaknula razvoj različitih medija. Razvojem čovjeka, društva i tehnologije pojavljuje se sve veći broj informacija, a time i potreba za njihovom razmjenom i dokumentacijom, ali i veća potreba za oprežnošću prilikom preuzimanja određenih informacija. S obzirom na to da je danas cilj medija ne samo prenositi informacije nego i manipulirati mišljenjem, važno je osposobiti učenike za razvoj kritičkoga mišljenja. U poveznici s razvojem kritičkoga mišljenja je *medijska kultura* kao dio nastave koji treba potaknuti učenike na razmišljanje o poruci koja putuje medijem, osposobiti ih za rješavanje problema i donošenje odluka pomoću kritičkoga odnosa prema informacijama i medijskim porukama te, konačno, osposobiti ih za uporabu medija.

Mediji su postali dio učeničke svakodnevice i jedan od temeljnih izvora znanja. Dok je nekada bila riječ samo o radijskom, televizijskom i filmskom mediju, sada se piše i o filmu, kazalištu, stripu, računalnoj tehnologiji i internetu. Prednost je medija brz i lak pronalazak informacija, a mana širenje netočnih ili djelomično točnih informacija.

Činjenica je da mediji imaju mnogo pozitivnih, ali i negativnih strana. Iako se danas često govori o negativnim utjecajima medija na djecu i mlade, Krešimir Mikić iznosi zanimljivu misao: „Trebalo se držati principa usmjeravanja, a ne principa zabranjivanja.“ (Mikić 2001: 209). Dakle, za razumijevanje medija i njegovih

---

¹ Mikić, K. (2001) *Film u nastavi medijske kulture*. Zagreb: Educa., str. 208.

vrijednosti učenicima treba pružiti adekvatan odgoj putem kojeg će moći razlikovati dobro od lošega, pravo umjetničko djelo od njegovog pokušaja.

Tradicionalni pristup lektiri zahtijeva da učenici samostalnim čitanjem kod kuće dođu do spoznaja o djelu te da ih na satu lektire spremno obrazlože. Stoga, lektirni sat pretpostavlja razgovor učitelja/nastavnika i učenika o lektirnom djelu. U ovome će se radu fokus staviti na kreativni pristup lektiri, odnosno nastavu lektire koja uključuje kulturu i medije te na taj način učenike potiče na razvoj čitateljske (i književne) kulture.

U prvome su dijelu rada iznesene definicije pojma medij i kultura, izdvojene su i opisane vrste medija te važnost medijske kulture. Potom, iznesene su definicije sastavnica medijske kulture (televizija, radio, strip, tisak, film, kazalište) i opisane njihove temeljne značajke i važnost u nastavi Hrvatskoga jezika. U poveznici s kulturom, istaknuti su kulturni i umjetnički događaji i manifestacije primjereni učenicima. Slijedi objašnjenje nastavnoga područja *kultura i mediji*.

Spomenulo se da je primjena medija funkcionalna u nastavi Hrvatskoga jezika i u obradi lektirnih djela, stoga će se u drugome dijelu rada prikazati i analizirati prijedlozi za obradu lektirnog djela *Preobrazba* Franza Kafke za četvrti razred srednje škole: *snimanje učeničkog filma, fotografiranje i društvene mreže, školski list, gledanje filma i vizualni predložak u obradi lektire, kazališna predstava, lektira na internetu, čitanje teksta po ulogama, igre uloga i rasprava*.

Cilj je ovoga diplomskog rada prikazati metodičke mogućnosti bavljenja kulturom i medijima u nastavi Hrvatskoga jezika te dokazati da je primjena medija u nastavi lektire funkcionalna u poticanju učeničkog interesa za čitanjem.

2. MEDIJI

Razvoj je različitih medija potaknut potrebom za komunikacijom. Svim živim bićima je svojstvena vještina komunikacije. Postoji više definicija komunikacije, a prema *Rječniku hrvatskoga jezika* Vladimira Anića, komunikacija je opisana kao „davanje i primanje informacija“ (Anić 2007: 197). Poznato je kako čovjek počinje komunicirati već u majčinoj utrobi. Naime, od prvoga trenutka komuniciramo sa svojom okolinom na različite načine. Prema Majdenić, „svi aspekti ljudske svakodnevice uključuju neki oblik komunikacije“ (Majdenić 2019: 11). Navedeno potvrđuje čovjekova potreba da misli i osjeća je podijeli s drugima.

Razvojem čovjeka pojavljuje se sve veći broj informacija, a time i potreba za razmjenom i dokumentiranjem istih. Sveučilišni profesor komunikologije Mario Plenković ističe kako „bez transformiranja informacije u neki komunikacijski medij (govor, radio, televizija, Internet, CD-ROM ili neki drugi novi medij), ona ostaje nevidljiva i nečujna svim ljudima osim autoru“ (Majdenić 2019: 15).

Prema *Rječniku hrvatskoga jezika* Vladimira Anića, medij je definiran kao „sredstvo i (usmeni, pisani) način iskazivanja čega, sredstvo komunikacije“ (Anić 2007: 244). Navedeno potvrđuje i Majdenić ističući da se medij prema brojnim rječnicima i enciklopedijama definira kao „osnovni preduvjet za svaku komunikaciju te sredstvo za prenošenje informacija koje označava sustave javnoga informiranja za širenje vijesti i audiovizualnih sadržaja u svrhu informiranja, obrazovanja i zabave svih društvenih slojeva“ (Majdenić 2019: 15).

Međutim, mediji danas ne samo da prenose informacije nego ih i kreiraju što potvrđuje činjenica da se putem medija nameću poželjna mišljenja i stavovi. Dakle, mediji manipuliraju mišljenjem, a navedeno je vidljivo posebice kod mladih. Opisano može rezultirati nedostatkom kritičkoga mišljenja. Karol Visinko u knjizi

Jezično izražavanje u nastavi hrvatskoga jezika : pisanje ističe da je iščitavanjem učeničkih sastavaka otkrila negativne utjecaje medija. Naime, Visinko iznosi zapažanje velikog utjecaja medija, „osobito kriminalističkih i horor filmova, televizijskih serija (sapunica), ali i reklamnoga stila“ (Visinko 2010: 302). Uz to, Visinko zapaža učeničko agresivno ponašanje te nedostatak kontrole roditelja „nad tim što sve i koliko djeca gledaju i kako to percipiraju“ (Visinko 2010: 302).

Karol Visinko u knjizi *Čitanje : poučavanje i učenje* donosi rezultate istraživanja odnosa učenika i medija. Naime, Visinko govori o studiji *Djeca i mediji* (V. Ilišin, A. Marinović Bobinac, F. Radin, 2001.) koja je nastala na temelju istraživanja u kojemu je ispitano tisuću učenika od 5. do 8. razreda hrvatske osnovne škole. Istraživanje je pokazalo da se obrazovni program gleda samo povremeno, dok su na prvome mjestu televizijski filmski i serijski programi, kvizovi i nagradne igre. Dakle, istraživanjem je utvrđeno da su u odnosu učenika i medija kulturna i obrazovna funkcija zanemarene (Visinko 2014: 206). Dakako, od toga je istraživanja prošlo dva desetljeća pa bi rezultati istraživanja danas zasigurno bili drukčiji. Skupina istraživača ističe važnost bolje informiranosti roditelja i učitelja o tome koji su medijski sadržaji učenicima omiljeni s čime se i Visinko slaže: „u nastavi, osobito u nastavi književnosti, medijske kulture i jezičnoga izražavanja, važnije je razgovarati s učenicima i otkrivati njihove dojmove, doživljaje, misli i osjećaje negoli poučavati i ispitivati teorijske činjenice“ (Visinko 2014: 207).

S druge strane, valja istaknuti pozitivne strane medija korisne za djecu, mlade, odrasle i starije. Naime, mediji omogućuju pristup, a time i skupljanje informacija i znanja iz mnogo izvora. Danas je život bez medija gotovo nezamisliv pa zbog toga, kako ističe profesor Krešimir Mikić, „današnje vrijeme s pravom nazivamo medijskim dobom“ (Majdenić 2019: 16). S obzirom na to da se medijima danas koriste svi, potrebno je upoznati ih, proučiti te spoznati njihovu ulogu i važnost.

2.1. Definicija pojma mediji

Pojam medij nije lako jednoznačno odrediti, a navedeno je rezultat njegove višeznačnosti.

U *Rječniku hrvatskoga jezika* Vladimira Anića navedena su dva objašnjenja riječi medij: 1. sredstvo i (usmeni, pisani) način iskazivanja čega, sredstvo komunikacije; 2. u okultizmu, osoba kojoj se javljaju mrtvi i bića s onu stranu realnosti; medijski *prid.* (Anić 2007: 244).

Prema *Rječniku stranih riječi* B. Klaića navedena su sljedeća objašnjenja riječi medij: 1. sredina (npr. u kojoj se netko kreće), područje u kojem se nešto zbiva, sklop uvjeta pod kojima se nešto događa; 2. osoba na kojoj se vrše hipnotizerski i spiritistički pokusi (tobože služi kao posrednik između izvođača i publike); 3. u grčkoj gramatici srednje stanje, između aktiva i pasiva; 4. *tehn.* radna stvar koja je nositelj energije u nekom radnom procesu (npr. para radnih strojeva); 5. sredstvo prenošenja komunikacija (govor, štampa, televizija, radio i sl.); *prid.* medijalan (Klaić 2004: 861).

Nadalje, prema *Hrvatskom enciklopedijskom rječniku* medij se definira kao: 1. sredina u kojoj se što nalazi, sredina i način na koji se što iskazuje, ukupnost uvjeta u kojima što živi ili djeluje; 2. a. sredstvo i (usmeni, pismeni) način iskazivanja čega, sredstvo komunikacije [*glazba je najbolji ~ za iskazivanje ljubavi*], b. suvremeno sredstvo za prenošenje informacija (novine, radio, TV, internet i sl.); 3. u okultizmu, osoba kojoj se javljaju mrtvi i bića s onu stranu realnosti; 4. *gram.* a. glagolski rod koji označuje stanje ili proces što se zbiva u samome subjektu [*bojati se*] ili u korist subjektu [*kupiti sebi*], b. u nekim indoeuropskim jezicima (npr. u grčkom) srednje glagolsko stanje, različito od aktiva i pasiva; 5. *podr.* onaj koji lako nasjeda glasinama [*ona je pravi ~*]; 6. *tehn.* radna tvar koja je nosilac energije u nekom

radnom procesu (npr. vodena para kod parnih strojeva) (HER 2003: 723). *Hrvatski jezični portal* o pojmu medij ističe slična objašnjenja. Rječnici definiraju sva značenja i uloge riječi medij dok sociolozi, psiholozi, pedagozi, umjetnici i drugi znanstvenici tumače riječ sa stajališta svoje profesije (Majdenić 2019: 19).

Tako autorica u nastavku ističe „filozofa i teoretičara M. McLuhana koji o mediju govori kao o poruci (McLuhan 2008: 17) dok F. Inglis medij opisuje kao oruđe komunikacije – prenosi ili posreduje poruku (Inglis 1997: 3)“ (Majdenić 2019: 19). Nadalje, valja istaknuti da je Hrvatski sabor 2004. godine proglasio *Zakon o medijima* u kojemu je objašnjeno značenje pojma mediji: „*Mediji* su: novine i drugi tisak, radijski i televizijski programi, programi novinskih agencija, elektroničke publikacije, teletekst i ostali oblici dnevnog ili periodičnog objavljivanja urednički oblikovanih programskih sadržaja prijenosom zapisa, glasa, zvuka ili slike. Mediji nisu knjige, udžbenici, bilteni, katalozi ili drugi nositelji objavljivanja informacija koji su namijenjeni isključivo obrazovnom, znanstvenom i kulturnom procesu, oglašavanju, poslovnoj komunikaciji, radu trgovačkih društava, zavoda i ustanova, udruga, političkih stranaka, vjerskih i ostalih organizacija, školska glasila, »Narodne novine« Republike Hrvatske, službena glasila jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i ostala službena priopćenja, plakati, letci, prospekti i transparenti, te video stranice bez žive slike i druge besplatne obavijesti, osim ako ovim Zakonom nije drukčije propisano.“²

U ovome će se radu naglasak staviti na definiciju medija kao prenositelja poruka. Točnije, ovome radu najviše odgovara definicija medija prema *Rječniku*

---

² Hrvatski sabor, *Zakon o medijima*, 2004., https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2004_05_59_1324.html (pristupljeno 2. kolovoza 2021.)

hrvatskoga jezika Vladimira Anića: „sredstvo i (usmeni, pisani) način iskazivanja čega, sredstvo komunikacije“ (Anić 2007: 244).

2.2. Vrste medija

Poznata je uobičajena podjela medija na tiskane, elektronske i nove medije koju prihvaća i S. Lipovčan o čemu govori u djelu *Mediji – druga zbilja? Rasprave, ogledi i interpretacije*. Najstariji je masovni medij knjiga, a nakon nje u tiskane medije ubrajamo dnevnu, tjednu, polumjesečnu ili mjesečnu periodiku (novine, magazini, časopisi). Nadalje, radio i televiziju ubrajamo u elektronske medije. S. Lipovčan smatra da su fotografija i film mediji *sui generis*³, dok je internet novi medij (Lipovčan 2006: 21). Međutim, neki se stručnjaci ne bi složili s tim da je internet novi medij jer je internet platforma za sve medije.

Jedna je od podjela medija na klasične i suvremene. U poveznici s time, klasični se mediji povezuju uz tisak i tiskarsku proizvodnju, a suvremeni uz izum elektronike. Prema tome, klasični su mediji knjige, novine i časopisi, dok su suvremeni mediji brošure, plakati, film, radio, televizija, računala i internet.⁴

Nekada, ističe Karol Visinko, „pretežito je bila riječ o radijskom, televizijskom i filmskom mediju“, dok se sada piše o „medijskoj kulturi u kojoj uz film, kazalište, radio i televiziju ravnopravno mjesto nalaze i strip i računalna tehnologija, a poseban je naglasak na internetu“ (Visinko 2014: 211).

---

³ *lat. (akc. sui generis – svoj, genus – rod) – svoje vrste, poseban, svojevrsan, osobenjački, osobit, u: Majdenić, Valentina (2019) Mediji / tekst / kultura. Zagreb: Naklada Ljevak., str. 22.*

⁴ Dejana Kurtović, *Mediji i sredstva ovisnosti*.

http://www.knjiznicari.hr/UDK02/images/5/5e/Ovisnosti_o_medijima.pdf (pristupljeno 2. kolovoza 2021.)

Autorica V. Majdenić navodi autore složenijih podjela medija. Primjerice, J. Black i J. Bryant ističu podjelu medija na masovne, osobne i telekomunikacijske. Prema toj podjeli masovni mediji uključuju: novine, časopise, knjige, radio, film i televiziju. Osobnim medijima upravlja korisnik, a uključuju: CD i kasetne rekordere, videorekordere, osobna računala, videoigre, kamere i dr. Telekomunikacijski mediji uključuju: telefone, računala povezana modemima, interaktivnu televiziju i dr., a njihova je svrha povezivanje pojedinaca međusobno ili s drugim informacijskim izvorima (Majdenić 2019: 23). Složenija podjela medija od navedene jest podjela prema Perušku. Prema toj podjeli razlikujemo masovne medije prema vrsti ili sektoru (knjiga, tisak (novine, časopisi), film, televizija, radio, nosači zvuka i slike (video, CD, DVD)); prema geografskoj razini i dosegu (lokalni, nacionalni, međunarodni); prema obliku vlasništva ili upravljačke kontrole (privatni, javni, državni, *community*, tj. asocijativni ili mediji trećega sektora) i prema bliskosti i problematici javnoga i političkog mišljenja (matični (*mainstream*) i alternativni mediji)⁵ (Majdenić 2019: 23). Nadalje, McLuhan predstavlja zanimljivu podjelu medija na vruće i hladne. Dok vrući mediji traže malo sudjelovanje publike, hladni mediji iziskuju znatno sudjelovanje. Prema toj podjeli vrući mediji uključuju: radio, film i fotografiju, a hladni mediji: telefon, govor, televizija te strip (McLuhan 2008: 25). Bognar i Matijević ističu podjelu nastavnih medija prema osjetilima koja su relevantna za njihovu uporabu: vizualni, auditivni i audiovizualni mediji (Bognar i Matijević 2005: 331). Pri tome, u odgoju i obrazovanju najbrojniji su vizualni mediji, a uključuju: slikovnice, nastavne listiće, knjige, zidne slike, crteže, grafofolije, dijapozitive, aplikacije za flanelograd i magnetograf, mikrofilmove, element-filmove, modele, makete, razne materijale za didaktičke igre itd. (Bognar i

---

⁵ Peruško, Z., ur. (2011) *Uvod u medije*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, Hrvatsko sociološko društvo., str. 16.

Matijević 2005: 332). U nastavi materinskoga i stranog jezika te u nastavi glazbene kulture ponajviše se rabe auditivni mediji (magnetofonski zapisi, tj. kasete i CD-ovi) (Bognar i Matijević 2005: 337). Osjetila sluha i vida relevantna su za uporabu audiovizualnih medija. Prema Bognaru i Matijeviću, istovremeno angažiranje dvaju osjetila, primjerice sluha i vida, osigurava učinkovitiju komunikaciju od angažiranja samo jednoga osjetila. U audiovizualne medije ubrajamo: televizijske emisije, zvučne nastavne filmove te multimedijски *software* na CD-u (Bognar i Matijević 2005: 338). S obzirom na to da tehnologija neprestano napreduje, valja istaknuti kako, osim gore navedenih, postoje i brojne druge podjele medija.

2.3. Važnost medijske kulture

S obzirom na to da mediji danas omogućavaju brz pronalazak željenih informacija u samo nekoliko sekundi, daje se zaključiti kako su mediji postali jedan od temeljnih izvora znanja. Drugim riječima, danas su gotovo sve informacije dostupne svima te je put njihova pronalaska znatno brži. O tome govori Saša Vojković u knjizi *Filmski medij kao (trans)kulturalni spektakl*: „Računalo je danas univerzalni medijski stroj koji se može koristiti ne samo za proizvodnju kulturalnog sadržaja nego i kao sučelje posredovanjem kojega međusobno djeluju različiti mediji – pisani tekstovi, fotografije, filmovi, virtualni okoliš.“ (Vojković 2008: 239). Iako je prednost medija brz i lak pronalazak informacija, s druge strane valja istaknuti opasnost medija, a to je širenje netočnih ili djelomično točnih informacija. Naime, činjenica je da danas svi možemo pristupiti internetu, a uz to i objavljivati netočne informacije te time utjecati na druge. Uz internet, medij koji znatno utječe na mlade, a posebice na djecu jest animirani film. Valentina Majdenić u poveznici s time ističe činjenicu da „animirani filmovi zahtijevaju veću posvećenost pa su pod većom

kontrolom pri puštanju u javnost“ (Majdenić 2019: 25). Nadalje, Majdenić ističe zanimljiva razmišljanja Ljubiše Price iskazana u knjizi *Film kao medij filozofskog mišljenja*: „...važno je da je film konstruiran na takav način da svjesna bića na osnovi vlastitih kognitivnih sposobnosti i pozadinskih znanja mogu razabrati namjeravana mišljenja“ (Majdenić 2019: 25). Prema Majdenić, tu je ključna medijska kultura „kao dio nastave koji će osvijestiti i potaknuti na razmišljanje o poruci koja putuje medijem“ (Majdenić 2019: 25). Dok u nastavi hrvatskoga jezika u nastavnome području književnosti učenici promišljaju o pročitaneome tekstu, u medijskoj kulturi promišljaju o viđenom i odslušanom. Pri tome valja istaknuti da film nema samo funkciju zabave (Majdenić 2019: 26).

U poveznici je s time i razmišljanje Stjepka Težaka koji u knjizi *Metodika nastave filma na općeobrazovnoj razini* ističe važnost kritičkog mišljenja te kritičkog promatranja filma. Naime, Težak ističe da je potrebno pobliže odrediti svrhu nastave filma te da se kao konačna svrha mogu postaviti četiri cilja:

- „1. osposobiti učenika za svjesno, sigurno i kritičko primanje poruka s ekrana;
2. razviti estetsku osjetljivost učenika, posebice sposobnost otkrivanja estetskih vrijednosti filmova i drugih djela namijenjenih za prikazivanje na ekranu;
3. razviti umne i imaginacijske sposobnosti učenika, aktivirati stvaralačku maštu mlađih;
4. omogućiti mladom čovjeku da stjecanjem filmske naobrazbe usvaja i na humanizmu zasnovani svjetonazor po kojem će se spontano razvijati u slobodnu, kritičku, stvaralačku i povijesnom napretku prilagodljivu ličnost.“ (Težak 1990: 42).

Govoreći o svrsi nastave filma, Težak naglašava da nije potrebno potpuno odmicanje od komercijalnog filma. Naime, filmska kultura učenicima omogućuje „procjenu vrijednosti koje mu zabavno djelo daje kao i nedostatke koje ono nosi

zbog svoje isključive okrenutosti k zabavi“ (Težak 1990: 42). Dakako, Težak ističe da bi nastava filmske umjetnosti promašila svrhu ako bi učenici nakon obrazovanja izbjegavali istinska umjetnička ostvarenja i bili okrenuti samo prema zabavi (Težak 1990: 42).

Jedno je sigurno, mediji su dio učeničke svakodnevice. Zanemarivanje ili, još gore, negiranje utjecaja medija na učenike sasvim je pogrešno. Umjesto toga, valja iskoristiti dobre strane medija jer njihovom uporabom na satu lektire možemo povećati učenički interes za čitanjem lektire. Štoviše, uporabom medija kojima se učenici rado koriste u slobodno vrijeme možemo izmijeniti učenički doživljaj lektire kao samo još jedne školske obveze.

Učenici stvaraju vlastite slikovne predodžbe kada čitaju određeno književno djelo, stoga se u obradi lektire preporučuje da prvi korak bude čitanje knjige, a drugi uporaba medija (primjerice, gledanje filma nakon čitanja knjige). Uz to, nije dobro zanemariti zakonitosti svakoga medija i uspoređivati sadržaje različitih medija (primjerice, usporedba književnog djela i filma). Prema Gabelici i Težak, „zamjeranje drugome mediju što je književno djelo donekle izmijenilo značilo bi negiranje prirode drugoga medija“ (Gabelica i Težak 2017: 182). Iz toga proizlazi zaključak da se ispravno možemo služiti medijima samo ako ih dobro poznajemo.

Navedeno je u poveznici sa stručnim i nastavničkim kompetencijama nastavnika/učitelja Hrvatskoga jezika koje ne treba promatrati odjelito, već u jedinstvu. „Kompetencija obuhvaća stečena znanja, ostvareni stupanj vještina, izgrađene stavove, prihvaćene vrijednosti i navike te omogućuje svjesno i učinkovito sudjelovanje u određenim situacijama i poslovima.“ (Visinko 2014: 19).

„Stručna kompetencija odnosi se na stručno znanje i na sposobnost nastavnikova/učiteljeva organiziranja/planiranja i ostvarivanja stručnih sadržaja u

neposrednom radu s učenicima.“ (Visinko 2014: 19). Naime, posrijedi je niz stručnih kompetencija koje se odnose na književnost, hrvatski jezik i medijsku kulturu. Medijska se kultura odnosi na filmsku i kazališnu umjetnost, strip, knjižnicu, radio, televiziju i internet. Stručna kompetencija u poveznici s medijskom kulturom odnosila bi se na poznavanje svih medija, a potom i primjenu medija u različitim organizacijskim oblicima. Drugim riječima, nije dovoljno samo poznavati medije, već ih treba znati i primijeniti u nastavi Hrvatskoga jezika, a primjena se, dakako, oslanja na niz kompetencija nastavnika/učitelja.

„Nastavničke kompetencije uključuju funkcionalnu primjenu struke u praktičnim izvedbama.“ (Visinko 2014: 20). Nastavničke se kompetencije odnose na planiranje i izvedbu stručnih sadržaja u skladu s prethodnim znanjem i iskustvom učenika te s njihovim razvojnim obilježjima. U središtu je pozornosti nastave lektire sadržaj (određeno književno djelo), ali ono uvijek treba biti u odnosu prema učenicima. Dakle, važno je obratiti pozornost na stupanj razvoja učenika, njihove individualne sposobnosti i vještine. Primjena određenog medija u jednom razredu možda neće biti dostatna za drugi razred.

Dakle, govoriti o primjeni medija moguće je tek nakon poznavanja i razumijevanja svakoga od njih pa će se, stoga, u nastavku teorijskoga dijela rada, točnije u potpoglavljima koja slijede, iznijeti definicije sastavnica medijske kulture (televizija, radio, strip, tisak, film, kazalište) te opisati njihove temeljne značajke i važnost u nastavi Hrvatskoga jezika.

2.3.1. Televizija

Jedan od najutjecajnijih i neizostavnih modernih medija jest televizija. U *Rječniku hrvatskoga jezika* pod pojmom televizija piše: ž 1. istodobni prijenos pokretnih, živih slika i popratnih zvukova posredstvom elektromagnetskih valova

pomoću TV kamere, uređaja TV postaje i televizora; 2. *pren.* ustanova, poduzeće koje se bavi prenošenjem informacija putem televizije; 3. *razg., v.* televizor (Anić 2007: 567).

U današnje je vrijeme televizija prisutna u gotovo svakom kućanstvu i život bez nje većini je nezamisliv. Televizija danas predstavlja izvor informacija, znanja i zabave. Štoviše, ona utječe na djecu, mlade, odrasle i starije. Iako se danas djeca s televizijom susreću od samog rođenja, sve je veća dominacija interneta o čemu govori i Majdanić: „za slabiju čitanost novina ili manju posjećenost filmskih predstava u kinodvoranama mnogi su krivili televiziju kao što danas krive internet“ (Majdanić 2019: 38).

Na televiziju se često gleda kao na oblik zabave i razbibrige, ali pored toga što nas svojim programima zabavlja, televizija nas obrazuje i odgaja. Dakle, uloga je televizije u životu svakoga pojedinca poprilično velika. Navedeno je posebice izraženo u današnje vrijeme u kojemu je televizija svojevrsni pomoćnik roditeljima kada žele djeci odvratiti pozornost, umiriti ih ili pak nagraditi. Naime, djeca odrastaju uz televiziju i njezin je utjecaj značajan. Karol Visinko u knjizi *Jezično izražavanje u nastavi hrvatskoga jezika : pisanje* opisuje utjecaj različitih izvora na rječnik i stil učenika te navodi da na rječnik i stil govora učenika utječu i televizijski programi. Također, Visinko napominje da se i u učenikovu pripovijedanju „može zapažati utjecaj televizijskih sapunica i emisija niže kulturološke vrijednosti“ (Visinko 2010: 95). Diplomantica Marija Jović je provela istraživanje u 7. i 8. razredu Osnovne škole Vladimira Gortana u Rijeci kojim se provjeravao utjecaj televizijskoga medija na učenikov književni i jezični odgoj i obrazovanje.⁶ Istraživanje je pokazalo da ispitani učenici više od dva sata na dan provedu gledajući

---

⁶ Jović, Marija (2007) *Utjecaj televizijskoga medija na učenikov književni i jezični odgoj i obrazovanje*, diplomski rad, Filozofski fakultet u Rijeci. (mentorica prof.dr.sc. K. Visinko)

televizijske programe samo radi zabave (Visinko 2014: 211). Dakle, „televizijski medij u funkciji nastavne (ili) izvannastavne književnojezične prakse“ provedenim istraživanjem nije utvrđen (Visinko 2014: 211).

Prema Majdenić, obrazovna se uloga televizije očituje u emisijama za djecu u kojima se nude obrazovni sadržaji primjereni dječjoj dobi. Takvim je obrazovnim televizijskim programima cilj poučiti, proširiti spoznaje te poticati razvoj raznih sposobnosti. Autorica u nastavku navodi primjere emisija čiji je cilj educirati, odnosno upoznati djecu s obrazovnim sadržajima: „*Vremeplov* (RTL Kockica) kao emisija koja educira djecu o događajima iz prošlosti; *Mali znanstvenici* (RTL Kockica) emisija je u kojoj djeca mogu gledati izvedbu pokusa; *Školski sat* (HRT 2) jedna je od edukativnih emisija putem koje djeca saznaju različite činjenice o svijetu oko nas“ (Majdenić 2019: 39).

Televizijske kuće danas nude pregršt primjerenog, ali i neprimjerenog sadržaja. Pri tome, roditeljska je (ili skrbnička) uloga u procesu odgoja najvažnija. Majdenić ističe da je „roditeljska (ili skrbnička) uloga upoznati dijete s primjerenošću, ljubavi prema sebi i drugima te važnosti edukacije“ (Majdenić 2019: 40). Dakle, iako televizija jamči svrsishodne odgojno-obrazovne sadržaje, Majdenić (2019) upozorava na brojne probleme koje donosi sa sobom. Autorica govori o deset osnovnih „odgojnih negativnosti“, a to su: „fizičko i psihičko nasilje, uvođenje u kriminal, pornografija, otuđenost, pasivizacija, nasilje nad slobodom mašte, potiskivanje knjige, jezična nekultura, slatko nasilje zabave te politička i svjetonazorna manipulacija“ (Majdenić 2019: 40).

Navedeno se može dodatno objasniti pomoću provedenoga eksperimenta s Bobo lutkom (Bandura, 1969.)⁷. Naime, psiholog Albert Bandura ispitivao je modeliranje agresivnog ponašanja na uzorku djece predškolske dobi (od 3 do 6 godina). U eksperimentu su sudjelovale tri grupe koje su opažale agresivni model i jedna grupa koja je opažala prosocijalni (neagresivni) model. Tri grupe koje su opažale agresivni model pokazale su više agresivnog ponašanja od preostalih dok je grupa koja je opažala prosocijalni (neagresivni) model pokazala manje agresivnog ponašanja od kontrolne grupe. Eksperiment je pobliže prikazao efekt učenja opažanjem. Naime, djeca su kroz opažanje ponašanja modela prema Bobo lutki stekla nove reakcije, potpuno nove verbalne iskaze koje su čuli od modela, uzorke ponašanja, standarde za prosuđivanje. Ukratko, djeca koja su u eksperimentu opažala agresivni model pokazala su i agresivne reakcije koje je model izveo (psovanje i udaranje lutke). Dakle, djeca su imitirala nasilje prikazano na ekranu. U poveznici s time valja istaknuti da imitacija znači oponašanje ponašanja pri čemu je naglasak na kopiranju ponašanja, ali nije nužno razumijevanje. Prema tome, djeca kopiraju prikazano ponašanje ne znajući da je ono neprimjereno. Kao što je već navedeno, jedna je od mračnih strana medija manipulacija mišljenjem, što može rezultirati nedostatkom kritičkoga mišljenja, posebice kod djece i mladih. Da je tomu tako, potvrđuje činjenica da djeca ne znaju samostalno razlikovati dobro od lošega. Stoga, važno je prenijeti im znanje o medijima.

2.3.2. Radio

Slušanje je radija, navodi hrvatska znanstvenica i profesorica N. Zgrabljić Rotar, dio masovne kulture. Suprotno mnogim očekivanjima, nastavlja Zgrabljić

---

⁷ Podatci o eksperimentu dostupni su na: <https://www.youtube.com/watch?v=eqNaLerMNOE> (pristupljeno 13. kolovoza 2021.)

Rotar, radio je i dalje dominantan medij, a navedeno potvrđuje činjenica da ga slušaju i stari i mladi (Majdenić 2019: 46). Iako su mnogi mislili da će internet potisnuti uporabu radija, on je i u današnje vrijeme sveprisutan medij u životu svakoga pojedinca. Radio slušamo dok vozimo automobil, obavljamo kućanske poslove, boravimo u kafiću, restoranu, trgovini ili se pak družimo s prijateljima. Stoga, daje se zaključiti da je radio i dalje nezaobilazan medij. Vladimir Anić navodi nekoliko definicija pojma radio: 1. proces prenošenja signala i zvukova s pomoću elektromagnetskih valova; radiodifuzija; 2. odašiljač i prijemnik; radioaparati; 3. *pren.* ustanova koja organizira program; radiopostaja, radiostanica (Anić 2007: 197).

Zgrabljic Rotar objašnjava kako je radio: medij govora, jeftin medij te najbrži i sveprisutan medij. Autorica radio smatra medijem govora jer govor na radiju motivira slušatelja na stvaranje vlastite slike te time i na aktivno sudjelovanje u komunikaciji. Potom, tehnologija je radija u usporedbi s televizijskom jeftinija pa se u poveznici s time radio smatra jeftinim medijem. Nadalje, najbrži je i sveprisutan medij zbog mogućnosti prisutnosti bilo gdje i bilo kada (Zgrabljic Rotar 2007: 22, 23).

Prema Majdenić, „radio se kao medij ostvaruje u obliku radioemisija koje emitiraju radiopostaje u okviru svog radijskog programa“ (Majdenić 2019: 48). U daljnjem tekstu iznose se neke od važnih karakteristika radijske emisije koje ističe Mikić u svom udžbeniku *Medijska kultura 5*. Naime, Mikić ističe kako radio ima više programa: informativni, dokumentarni, kulturno-umjetnički, obrazovni, zabavni i drugo. Uz to, naglašava da postoje dvije vrste emisija na radiju. S jedne su strane emisije koje su snimljene izravno na mjestu događaja dok su s druge strane emisije koje se unaprijed planiraju, režiraju i snimaju. Mikić navodi da rječnik radija čine govor, glazba, šumovi ili zvučni efekti te tišina. Osnovno je izražajno sredstvo radija govor, a preporučljivo je da bude jednostavan i razumljiv. U današnje smo se

vrijeme naviknuli na mogućnost gledanja i slušanja sadržaja gdje, kada i koliko god puta želimo. Međutim, radio ne nudi mogućnost ponavljanja sadržaja (Mikić 2004: 53-56).

Unatoč velikom broju ponuđenih radijskih sadržaja, „stručna javnost smatra kako bi trebalo ponuditi više govornog, osobito edukativnog sadržaja“ (Majdenić 2019: 50). Dječje radijske emisije uz ulogu zabave, imaju i značajnu obrazovnu ulogu u životu djece i mladih.

Majdenić (2019) navodi čitav niz zanimljivih dječjih radijskih emisija, a u ovome će radu naglasak biti na radijskim emisijama koje su u poveznici s nastavom Hrvatskoga jezika te mogu biti dragocjene u obradi školske lektire. Prvi je primjer radijska emisija *Priča za laku noć* koja se emitira svakoga dana u 19:48 na Prvom programu Hrvatskoga radija. Zanimljivo je istaknuti da *Priča za laku noć* u radijskom programu postoji još od 1953. godine. Dok je priču u početku čitao samo jedan glumac, danas djeca mogu uživati u dramatiziranim pričama u kojima sudjeluju poznati kazališni glumci. Pri odabiru priča koje se dramatiziraju prednost imaju domaći autori (Ivana Brlić-Mažuranić, Vesna Parun, Luko Paljetak, Zvonimir Balog, Anto Gardaš, Sanja Pilić, Željka Horvat-Vukelja i dr.), ali uz njih, djeca imaju priliku upoznati i najljepše priče za djecu iz narodne baštine cijeloga svijeta pa tako i strane autore (Hans Christian Andersen, braća Grimm, Lewis Carroll i dr.) Urednica priča je Majda Makovec Joksimović.⁸ Potom, *Radioigra za djecu i mlade* emisija je namijenjena djeci u dobi od pet do petnaest godina koja u izvedbi profesionalnih glumaca predstavlja djela suvremenih hrvatskih književnika za djecu i mlade, dramatizacije poznatih klasika dječje književnosti te važne lektirne naslove. Emisija upoznaje djecu i mlade s djelima Charlesa Dickensa, Hansa Christiana

---

⁸ *Priča za laku noć*, <https://radio.hrt.hr/emisija/prica-za-laku-noc/772/>

(pristupljeno 14. kolovoza 2021.)

Andersena, Charlesa Pearraulta, Victora Hugoa, braće Grimm, Jonathana Swifta, ali i Ivane Brlić Mažuranić, Augusta Šenoe, Grigora Viteza, Dinka Šimunovića, Vladimira Nazora, Mate Lovraka i drugih. Urednica emisije je Nives Madunić Barišić.⁹ Kao dodatak emisiji *Radioigra za djecu i mlade* povremeno se emitira emisija *Kutić poezije* koja djeci i odraslima predstavlja poeziju na osebujan način – kao dramsku minijaturu u čijoj izvedbi sudjeluju profesionalni glumci, ali nerijetko i djeca. U *Kutiću poezije* većinom se predstavljaju hrvatski pjesnici (Vesna Parun, Ratko Zvrko, Zvonimir Balog, Stanislav Femenić, Luko Paljetak, Dragutin Tadijanović, Gustav Krklec, Grigor Vitez, Vjekoslav Majer, Vladimir Nazor i drugi), a povremeno i strani autori (primjerice, Aleksandar Sergejević Puškin).¹⁰ Osim navedenih Prvi program Hrvatskoga radija nudi zabavnu i obrazovnu emisiju *Govorimo hrvatski* koja svojim sadržajem potiče da „brusimo govorenje i pisanje hrvatskoga jezika“. Emisija se emitira od ponedjeljka, a urednik je János Römer.¹¹

Uz sve navedeno, radio je i medij pomoću kojega učenici mogu predstaviti sastavak javnosti. Izvanškolsko objavljivanje, ističe Visinko, „može se odnositi na različite medije lokalne i državne naravi“ (Visinko 2010: 111). U poveznici je s time radijska emisija *Dvi minute za storijice* koja se emitira svake nedjelje u 13 sati. Emisija je plod suradnje s udrugom cerebralne paralize Istarske županije, a u središtu je interpretacija poezije i proze koja je nastala na literarnim radionicama udruge.¹²

---

⁹ *Radioigra za djecu i mlade*, <https://radio.hrt.hr/emisija/radioigra-za-djecu-i-mlade/674/>
(pristupljeno 14. kolovoza 2021.)

¹⁰ *Kutić poezije*, <https://radio.hrt.hr/emisija/kutic-poezije/767/>
(pristupljeno 14. kolovoza 2021.)

¹¹ *Govorimo hrvatski*, <https://radio.hrt.hr/emisija/govorimo-hrvatski/200/>
(pristupljeno 14. kolovoza 2021.)

¹² *Dvi minute za storijice*, <https://radio.hrt.hr/ep/dvi-minute-za-storijice/167084/>
(pristupljeno 14. kolovoza 2021.)

S obzirom na to da smo svjedoci popularizacije novih medija, valjalo bi djecu i mlade još više informirati o edukativnim i vrijednim radijskim emisijama. Također, bilo bi korisno kada bi nastavnici poticali učenike da o određenim temama više doznaju slušajući dječje i obrazovne programe Hrvatske radiotelevizije.

2.3.3. Strip

Postoji mnogo definicija stripa, a zajedničko im je mišljenje da strip donosi priču povezujući crtež i tekst. Prema Dragojević i Frančeski (2011), strip je priča predstavljena nizom slika praćenih tekstualnim dijalogom i objašnjenjima. Strip je istovremeno i strip, i film, i literatura. Pri tome, strip preuzima izražajna sredstva od filma, grafičkih umjetnosti i na kraju, od literature. Preuzeta izražajna sredstva „modelira prema vlastitim potrebama i stvara svoj unikatni idiomatski sustav“ (Majdenić 2019: 58). Majdenić ističe da je strip od filma preuzeo „planove“, „kadriranje“, podjelu na scene i sekvence, stilske figure i montažu. Zatim, od grafičkih je umjetnosti preuzeo grafičko oblikovanje, kompoziciju crteža, kontrast svijetloga i tamnoga, perspektivu i uporabu boja. Naposljetku, od literature je preuzeo dramsko ili narativno uobličavanje teksta. Međutim, valja istaknuti i karakteristike svojstvene isključivo stripu: „*prizor-polja* koja se prilagođavaju dramsko-narativnim potrebama priče, *oblačići* ili *filakteri* koji objedinjuju sliku i tekst te onomatopeje kao vizualno sredstvo za dočaravanje zvučnih efekata“ (Majdenić 2019: 58-59).

Rodolphe Töpffer, poznat kao otac stripova, švicarski je slikar i književnik koji je strip percipirao kao sintezu slike i riječi. Naime, Töpffer je istaknuo kako su crteži bez teksta nerazumljivi i obrnuto. Tek zajedno, crtež i tekst, daju određenu priču. No, strip je govorno-vizualni medij u kojem se pripovijedanje iskazuje i

slikama i riječima. Dakle, strip se može sastojati samo od slika, ne znači da bez teksta nije strip (Majdenić 2019: 60).

Napretkom tiskarstva, grafičke djelatnosti te razvojem karikature strip se u Hrvatskoj pojavljuje sredinom tridesetih godina dvadesetoga stoljeća. Pojava prvih domaćih strip-junaka dogodila se 1925. godine. Prvi Maurovićev strip *Vjerenica mača* roman je u slikama, a ujedno i prvi hrvatski strip. Objavljen je u zagrebačkom listu *Novosti* 1935. godine koja se usto smatra i pravim početkom razvoja stripa u Hrvatskoj. Valja istaknuti i ostale Maurovićeve čuvene stripove: *Podzemna carica*, *Ljubavnica s Marsa*, *Trojica u mraku*, *Sedma žrtva*, *Gospodar zlatnih bregova* i *Sablasi zelenih močvara*. Stripovski majstor Andrija Maurović, poznat kao otac hrvatskoga stripa, adaptirao je i Šenoine romane *Zlatarovo zlato* i *Čuvaj se senjske ruke* te *Gričku vješticu* Marije Jurić-Zagorke (Majdenić 2019: 69-71).

Nadalje, valja istaknuti bisere hrvatske stripske povijesti. Među prvima je *Plavi vjesnik* koji se pojavio 1. listopada 1954. godine. U svoje najkvalitetnije razdoblje ulazi početkom šezdesetih. Popularni *Plavac*, ističe Veljko Krulčić u djelu *Hrvatski poslijeratni strip*, najistaknutije je izdanje u povijesti hrvatskoga stripa. Nažalost, prestaje izlaziti početkom sedamdesetih. Nakon *Plavog vjesnika*, krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina prošloga stoljeća dolazi do praznine u povijesti stripa. Međutim, značajna je 1976. godina kada je izdan *Polet*. Sljedeća važna godina jest 1977. kada je službeno pokrenuta strip-grupa Novi kvadrat. Ono što je posebno zanimljivo jest da su novokvadratovci imali slobodu objavljivati što god su htjeli. Naime, nisu vodili računa o publici i reakcijama tržišta. Drugim riječima, strip je bio potpuno oslobođen komercijalnih uvjeta. Novokvadratovci se pred kraj 1979. godine razilaze, a za sobom ostavljaju brojne klasike. Razdoblje od 1980. do 1990. bilježi povećan interes za domaćim stripom. Tako u Osijeku izlazi *Bang!*, u Bjelovaru *Oscar*, u Sisku *Lucifer*, a u tadašnjoj Slavonskoj Požegi osniva

se list *Patak*. Krajem devedesetih godina strip sve više dobiva na popularnosti. To su uvidjele dnevne novine *Večernji list* i *Slobodna Dalmacija*, ali i festivali: Art and music festival, Crtani romani šou, 25. salon mladih i drugi. Značajno mjesto za afirmaciju stripa bili su i dječji časopisi *Modra lasta*, *Zvrk*, *Smib* i drugi. Međutim, ističe Majdenić, velikih domaćih autorskih ostvarenja već neko vrijeme nema (Majdenić 2019: 72-76).

Kao što je već gore navedeno, mediji mogu imati i pozitivan i negativan utjecaj na djecu i mlade. Šundom je zahvaćen gotovo svaki oblik izražavanja, pa tako i strip. Iz toga je razloga ključna uloga nastavnika koji mora poznavati i dobre i loše strane svakoga medija. Dubravka Lazić ističe pozitivno odgojno djelovanje stripa. Naime, napominje da promatračkim pamćenjem dijete lakše uči, a ako je „autor stripa vođen etičkim i estetskim motivima (a ne komercijalnim), onda će imati pozitivno odgojno djelovanje na čitatelja sadržajem priče, njezinom porukom, odnosom među likovima, uspješnim usklađivanjem teksta i crteža, duhovitošću, dobro montiranim pojedinostima i izvrsno izvedenim zapletima“ (Majdenić 2019: 79). U tom je slučaju, ističe Lazić, ulazak stripa u nastavni plan i program opravdan. Osim toga što nastavnik mora poznavati i dobre i loše strane stripa, važno je učenicima omogućiti svakodnevni doticaj s kvalitetnim stripovima. Lazić ističe sljedeće: „*Princ Valijant*, *Flash Gordon*, *Asterix*, *Ludi mačak* i stripovi naših domaćih autora kao što su Maurović, Bednjanec, Zimonić i drugi“ (Majdenić 2019: 80). U poveznici s time su stripovne transpozicije poznatih književnih djela koje su objavljene u časopisima za djecu i mladež (Visinko 2014: 212). Crtač stripova Mate Lovrić na predlošku romana *Ljubičasti planet* Ante Gardaša objavio je strip u *Radosti*.¹³ Uz to, stvarao je i na predlošku *Čudnovatih zgoda šegrta Hlapića* Ivane

---

¹³ *Radost* (60. godište), 2009./2010., br.1.-10., Naša djeca, Zagreb, str. 20.-21.

Brlić-Mažuranić.¹⁴ Krešimir Zimonić u stripu je objavio *Priče iz davnine* Ivane Brlić-Mažuranić.¹⁵ (Visinko 2014: 213). Međutim, čest je slučaj da su autori stripa vođeni komercijalnim motivima, a izdavači profitom, pa je sve veći odmak od umjetničkoga stripa.

Dušan Gačić u svome članku *Strip u školi – sredstvo i cilj* ističe da strip ima značajan položaj u razredu, a potom govori i o njegovim prednostima: popularan je medij među učenicima te ga učenici mogu prakticirati na jednostavan način, bez velikih troškova (Majdenić 2019: 80). S obzirom na navedene prednosti stripa, ovaj se medij može iskoristiti u nastavi Hrvatskoga jezika, u obradi školske lektire na način da učenici literarni sadržaj pokušaju vizualizirati, točnije „ispričati“ u obliku stripa. U poveznici s primjenom stripa u školi valja naglasiti da strip predstavlja stvaralaštvo učenika te je sastavni dio školskog lista. Iza gotovog stripa stoji temeljito planiranje i podjela zadataka, a u školski se list uvrštava prema kriteriju kvalitete. Mogućnost objave učeničkog stripa u školskom listu učenike može dodatno motivirati za čitanjem lektire, a potom i vizualiziranjem pročitanaoga.

Provedena istraživanja potvrđuju da su stripovi popularni među učenicima (osobito osnovnoškolskom populacijom). Da učenici rado čitaju stripove, dokazuje i Mira Kermek-Sredanović u svome radu *Strip u lektiri mladih čitalaca*. Autorica je 1986. godine provela anketu na uzorku od 320 učenika triju osnovnih škola, a jedan od dobivenih rezultata potvrđuje kako je „strip najčitanija neobavezna učenička lektira – tek 7,81 % učenika priznaje da ne čita stripove“ (Majdenić 2019: 81). Međutim, istraživanje je također potvrdilo da učenici najčešće čitaju komercijalne stripove. Točnije, „najomiljeniji su Disneyjevi stripovi (44,06 %), slijede znanstveno-fantastični, vestern i pustolovni, dok povijesni stripovi privlače

---

¹⁴ *Radost* (58. godište), 2007./2008., br.1.-10., Naša djeca, Zagreb, str. 20.-21.

¹⁵ Zimonić, Krešimir (2013) *Priče iz davnine*, StripForum, Slavonski Brod.

najmanje pažnje mladih čitatelja (21,25 %)“ (Majdenić 2019: 81). Stoga bi čitanje stripa u nastavi Hrvatskoga jezika valjalo više uključivati.

2.3.4. Tisak

Zbog opće društvene nerazvijenosti, velikog broja nepismenih i problema s jezikom, dnevne su novine u Hrvatskoj kasnile za onim što se događalo u Europi. U prošlosti, s obzirom na tadašnje političke prilike, u Hrvatskoj su prije novina na hrvatskom jeziku izlazile novine na stranim jezicima (latinskom, njemačkom, talijanskom). Prve se dnevne novine pojavljuju u Zagrebu u 18. stoljeću i to na latinskom jeziku. Kasnije, 1806. godine pojavio se dvojezični (hrvatski i talijanski) *Kraglski Dalmatin – Il Regio Dalmata*. Potom, objavljivanje dvojezičnih listova se nastavilo.

Početak 20. stoljeća pojavljuju se prve prave informativne novine. Nakon Drugoga svjetskog rata, ističe Gordana Vilović (Peruško 2011: 67), hrvatsko je nakladništvo imalo uzor u neslobodnom sovjetskom medijskom modelu. Međutim, ono se snažno razvijalo, osobito krajem 1960-ih kada započinje izdavanje modernih *newsmagazinea*. Nadalje, 1990-ih dolazi do demokratskih promjena te oslobođenja novina od izravnih političkih pritisaka. Dok se *newsmagazine* nepovratno izgubio, počinju se izdavati drukčije novine i magazini. U prezentaciji događaja ključne značajke počinju biti „senzacionalizam, komercijalnost, trivijalni događaji i lažna ekskluzivnost“ (Peruško 2011: 67). S obzirom na to da danas informacije o svjetskim zbivanjima pratimo, ponajviše, putem elektroničkih medija, interes za čitanjem novina manji je nego prije.

U poveznici s definicijom masovnog medija tiska valja izdvojiti određenje Srećka Lipovčana, koji ističe: „U tiskane medije ubrajamo – nakon knjige – dnevnu, tjednu, polumjesečnu ili mjesečnu periodiku (novine, magazini te, za kulturu osobito važni, časopisi)“ (Peruško 2011: 68).

Gordana Vilović, u tekstu *Novine*, analizira definiciju novina i pri tom izdvaja određenje modernih novina Michaela Kunczika i Astrid Zipfel (2006) koji polaze od „četiri temeljne pretpostavke koje trebaju biti zadovoljene da bismo određenu tiskovinu nazvali novinama: 1. publicitet (javnost), 2. aktualnost (informacije se odnose na sadašnjost i mogu na nju utjecati), 3. univerzalnost (nijedna tema nije isključena) i 4. periodičnost (pojavljivanje u redovitim razmacima)“ (Peruško 2011: 68). Većina poznavatelja medija, ističe Vilović, suglasna je s navedenim karakteristikama novina. Košir, Zgrabljić i Ranfl (1999) u knjizi *Život s medijima: priručnik o medijskom odgoju za roditelje, nastavnike i učitelje* govoreći o važnim značajkama časopisa također ističu: „publicitet (javna objava kojom informacije postaju dostupne mnoštvu čitatelja i čitateljica), periodičnost (časopis izlazi u redovitim razmacima, od jedanput dnevno do jedanput godišnje), univerzalnost (sadržajna svestranost i raznolikost), aktualnost (časopis treba pisati o novim, za svoje čitatelje važnim, zanimljivim stvarima)“ (Košir, Zgrabljić i Ranfl 1999: 32). Uz navedene, autori još navode i 5. značajku – ažurnost (časopis treba žurno obavješćivati o tome što se važno dogodilo ili se događa).

Vilović navodi i razmišljanje novinara Hrvoja Krešića¹⁶ o budućnosti novina: „Širenjem širokopojasnog interneta i razvojem socijalnih mreža (...) novinari gube monopol na prijenos informacija, ali tradicionalni mediji neće nestati pa time ni novine. Što će se točno događati u budućnosti nitko pouzdano ne zna.“ Činjenica je

---

¹⁶ Hrvoje Krešić: „Internet neće ubiti novine“, *Novi list*, 28. studenog 2009. str. 14

da su nove generacije učenika sklonije pregledati novosti na internetu, nego ih iščitavati u novinama. Naime, internetski portali, naslovnica Facebooka ili koje druge društvene mreže, obogaćuju određenu informaciju fotografijama, audio i video zapisima što je mladima, zasigurno, privlačnije. Dakle, elektronski su mediji u prednosti pred tiskanim medijima kao izvor informacija. Budućnost tiska ovisi o čitalačkim navikama mladih, stoga je važno učenike poticati na upoznavanje i čitanje tiskanih medija, a ne samo online novina.

Bit novinarstva, ističu Primorac, Šimeg i Šojat, jest „prenošenje informacija sredstvima javnog informiranja: brzo i istinito, jednostavnim i jezgrovitim rječnikom, razumljivim svim obrazovnim skupinama“ (Primorac, Šimeg i Šojat 2010: 7). Autori u knjizi *Novinarstvo u školi* učiteljima, voditeljima novinarskih družina nude sveobuhvatna praktična znanja za izradbu školskog lista kojima moraju vladati kad se prihvate uređivanja novina. Stoga je ova knjiga izrazito funkcionalna i za učenike, potencijalne buduće novinare.

Okupljanje uredništva, osmišljavanje sadržaja, koncepcija, samo su neke od teškoća u izradbi školskog lista. Srednjoškolsko je novinarstvo slabije od osnovnoškolskoga pa je zato i manje srednjoškolskih novinarskih družina i srednjoškolskih listova. U srednjim se školama izbjegava rad na novinama što rezultira znatno manjim brojem listova u usporedbi s osnovnom školom. No, višestruka je šteta ne raditi školski list jer se time urednici i školski novinari odriču vježbanja za novinarski stil pisanja. U srednjim bi se školama stoga trebalo više poticati osnivanje novinarskih družina, a posebice školskog lista.

Školski je list medij, novinarski napravljen list škole koji izlazi jednom, dvaput, triput ili više puta tijekom nastavne godine. Novinarstvo nije nepoznata djelatnost u našim školama, a navedeno potvrđuje dugogodišnja tradicija rada novinarskih družina i tiskanja školskih listova.

Iako ne bi bilo pogrešno služiti se terminom školske novine, Primorac, Šimeg i Šojat (2010: 13) ističu kako je bolji naziv školski list „zbog načina na koji nastaje, sadržaja koje donosi i ritma izlaženja (jedan ili dva broja u godini)“. Uz to, termin školske novine svojim nazivom podsjeća na dnevne novine i dnevno novinarstvo što školski list, dakako, nije. Školski se list javlja jednom, najviše dva puta u školskoj godini. Osim toga, ne bavi se svjetskim i nacionalnim događajima, već su u središtu njegova interesa lokalna, školska događanja.

Uz školski list u poveznici s novinarstvom u školi valja istaknuti i zidne novine (skup učeničkih radova izložen na panoima), list razrednog odjela (list koji izdaje jedan razredni odjel pod vodstvom najčešće razrednika) te novinarsku družinu (poticajna izvannastavna aktivnost). S obzirom na to da voditelji novinarskih družina nemaju formalno novinarsko obrazovanje, u svladavanju novinarskog zanata može im pomoći LiDraNo, „smotra literarnog, dramskog i novinarskog stvaralaštva djece osnovnih i srednjih škola Republike Hrvatske u organizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje i Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa“ (Primorac, Šimeg i Šojat 2010: 210).

Poziv budućim novinarima od velike je važnosti. Sigurno je da će poziv oko kojega se potrudimo rezultirati većim brojem zainteresiranih učenika. Dakle, kao nastavnici se trebamo potruditi motivirati učenike pozivom koji treba biti dobro osmišljen, zanimljiv, kreativan i maštovit. Osmišljavanje poziva treba biti prvi zadatak voditelja novinarske družine. U osmišljavanju mogu pomoći i sami učenici, a osim što na taj način mogu pomoći nastavnicima, neki će se sigurno u procesu osmišljavanja zainteresirati pa i ostati u radu novinarske družine. Primorac, Šimeg i Šojat predlažu niz maštovitih primjera poziva novinarima, a neki od njih su, primjerice, poziv zanimljivim plakatom, poziv letcima na kojima su kratke zanimljivosti o novinarskoj družini, poziv radioemisijom u kojoj stariji novinari

mogu iznijeti svoja iskustva, uređivanje panoa u predvorju škole o temi novinarstva (Primorac, Šimeg i Šojat 2010: 17).

Važno je istaknuti i školsko uredništvo koje podrazumijeva „skupinu učenika koji se amaterski bave novinarstvom – pišu za školski list, mrežnu stranicu, spomenicu škole, zidne novine i sl., ovisno o svrsi novinarske družine u školi“ (Primorac, Šimeg i Šojat 2010: 27). Zadatak voditelja novinarske družine jest osposobiti učenike koji se nikada nisu bavili novinarstvom za rad na listu. Uloge i zadaci u školskom uredništvu su podijeljene i postoji određena hijerarhija (odgovorni urednik, glavni urednik, grafički urednik, fotograf, ilustrator, urednici rubrika, novinari, kolumnisti, tajnik, redaktor, lektor, korektor...). Novinarski je rad gotovo nezamisliv bez opreme jer ona olakšava rad te pridonosi kvaliteti rada, stoga bi škola svakom uredništvu trebala omogućiti opremu (računala, diktafoni, fotoaparati i prenosiva memorija).

„Školski list za mnoge je škole jedini pravi kroničar zbivanja, pisani i slikovni dokument jednoga vremena, svjedok svih događanja, uspjeha, padova, aktivnosti, projekata, tribina, književnih susreta, kulturnih događanja, dakle svjedok cjelokupnog života škole i njezine bliže okoline“ (Primorac, Šimeg i Šojat 2010: 112). Velika je šteta zanemariti važnosti školskog lista u srednjoj školi jer se iz njega može iščitati niz korisnih podataka o životu škole i učenika koji padaju u zaborav ako nisu zabilježeni.

Napredak vezan za školske listove u poveznici je sa smotrom literarnog, dramskog i novinarskog stvaralaštva učenika osnovnih i srednjih škola LiDraNo koja je usustavljena 1992. godine. Učestalost pojavljivanja školskih listova na LiDraNu pokazuje da „barem trećina škola u Hrvatskoj ima svoj školski list“ (Primorac, Šimeg i Šojat 2010: 113). Dakle, školskih je listova u Hrvatskoj uistinu mnogo, a samo neki od njih su: *DANICA* (list Osnovne škole Ljudevita Gaja,

Osijek), *SPEKTAR* (srednjoškolski magazin Prirodoslovno-grafičke škole, Zadar), *HLAPIĆ* (list Osnovne škole Ivane Brlić-Mažuranić, Virovitica), *LUMEN* (list novinarske radionice Škole stvaralaštva Novigradsko proljeće, Novigrad), *SEMPER MAGIS* (list učenika Isusovačke klasične gimnazije, Osijek), *COCTAIL* (list učenika Ugostiteljsko-turističke škole, Osijek), *ČAROBNA FRULA* (list učenika Osnovne škole Jure Kaštelana, Zagreb), *IGLICE* (list učenika Medicinske škole, Osijek), *METEOR* (list učenika Osnovne škole „Antun Mihanović“, Slavonski Brod), *PRVIN* (školski list I. osnovne škole, Čakovec)¹⁷.

Školski se list tiska u malo više primjeraka od broja učenika te dijeli ili prodaje učenicima. Učenici na taj način školski list mogu ponijeti kući, a to omogućuje njihovim članovima obitelji i prijateljima da ga također pročitaju. Na taj se način čitateljska publika školskog lista povećava.

Učenike trebamo poticati da se bave novinarstvom jer se na taj način opismenjavaju, osposobljavaju za pisanje školskog lista i novinarskih oblika izražavanja, razvijaju kritički stav i maštu. Dakako, bavljenje školskim listom kod učenika može razviti želju za dokazivanjem i natjecanjem pa je zadaća nastavnika pobrinuti se da doza kompetitivnosti bude umjerena i poticajna za daljnji rad.

Pored školskog lista, a u poveznici s mlađim recipijentima, učenicima osnovne škole, valja istaknuti i dječje časopise kao osobit dio tiska koji učenici vole čitati. Dječji časopisi, ističe Majdenić, potiču učenike za buduće čitanje „čime se ostvaruje određena recepcija književnih, likovnih i edukativno-spoznajnih sadržaja“ (Majdenić 2019: 83). Važna je zadaća svakoga učitelja roditelje upoznati s dječjim časopisima, a potom ih i potaknuti na zajedničko čitanje s djecom radi razvoja čitalačkih navika te kreativnosti učenika. Uz to, čitanje dječjih časopisa može biti

---

¹⁷ Školski listovi i škole, u: Primorac, B., Šimeg, M., Šojat, A. (2010) *Novinarstvo u školi*. Zagreb: Školska knjiga., str. 218.

svojevrnsni odmak od televizije i novih medija koji su sve prisutniji u svakodnevici učenika.

U razdoblju od 1864. do 1950. godine u Hrvatskoj se pojavilo više od dvadeset dječjih časopisa. Veliki se broj časopisa u tom razdoblju pojavio, ali ubrzo nestao. Razlog je tomu veliki broj nepismenih, a time i slabija prodaja časopisa. Učitelj i dječji pisac Ivan Filipović jedan je od izdavača koji su se unatoč prilikama odvažili na izdavanje dječjega časopisa. Filipovićeve je *Bosiljak* izdan 1864. godine, a poznat je kao prvi dječji časopis. Nakon što se *Bosiljak* ugasio, jedini je dječji list u Hrvatskoj bio *Zlatni orasi*, a pokrenuo ga je učitelj Ljudevit Tomšić. Iste 1873. godine Ljudevit Tomšić pokreće i *Bršljan*, a mjesec dana prije izlazi Ivkančevo *Smilje*, najpoznatiji hrvatski dječji časopis koji je imao i najdulji vijek. Potom je 1885. godine izašao časopis *Hrvatska omladina* namijenjen djeci nižih razreda osnovne škole. Godine 1895. pokreću se dva dječja časopisa – *Ljiljan* i *Mali dobrotvor*. Zatim, *Anđeo čuvar* prvi je broj lista za katoličku omladinu, a izašao je 1901. godine. *Mladi Istran* izašao je 1906. godine, a potom mijenja ime u *Mladi Istranin* te izlazi do 1912. godine. Ostali dječji časopisi namijenjeni djeci od vrtićke dobi do dvanaest godina su: *Milodarke*, *Haaviv-Proljeće*, *Čarobno vrelo*, *Mladi Hrvat*, *Dječji vjesnik*, *Dječji vjenčić*, *Vesela mladež*, *Mladi stražar*, *Mala mladost*, *Mali Istranin*, *Dječje novine*, *Dječje kolo* (prilog časopisu *Dom i škola*), *Vrtić*, *Ustaška zajednica*, *Pionir*, *Istarski pionir*. Osim dječjih časopisa, valja istaknuti omladinske časopise: *Krijes*, *Anđeo čuvar*, *Vrtić* te časopise za odrasliju mladež: *Mladi radiša*, *Mladi seljak*, *Mladi radnik*, *Vjerni drug*, *Pobratim – zabavni i poučni list za odrasliju mladež* i mnogi drugi (Majdenić 2019: 83-95).

Pedesetih i šezdesetih godina dvadesetoga stoljeća posebno se ističu dva dječja časopisa – *Modra lasta* i *Plavi vjesnik*. „*Modra lasta* postala je list s informativnom, poučno-odgojnom i zabavnom ulogom, kao dopuna udžbenika i kao

pomoćni didaktički materijal“ (Majdenić 2019: 96). Uz navedeno, *Modra lasta* se istaknula radi objavljivanja stripova mnogih hrvatskih autora, a prvi je objavljen strip profesora Stjepka Težaka.

Konačno, dječji su časopisi sedamdesetih, osamdesetih i devedesetih godina dvadesetoga stoljeća: *Smib*, *Maslačak*, *Mendo*, *Radost*, *Prvi izbor*. *Smib* je poučno-zabavni list koji prati nastavni plan i program, stoga je zgodno upotrebljavati ga u nastavi. Učenički se interes za poeziju i prozu potiče ilustracijama hrvatskih ilustratora. Osim toga, u časopisu se mogu pronaći i najbolji hrvatski stripovi. Također, časopis nudi mogućnost objavljivanja učeničkih literarnih radova što je još jedan primjer primjene ovoga časopisa u nastavi Hrvatskoga jezika. Časopisi *Radost* i *Prvi izbor* također su djelovali na književnom području te poticali stvaranje čitateljskih navika (Majdenić 2019: 97-101).

Pored zabave i igre, mnogi dječji časopisi učenicima nude i edukativan sadržaj čime se mogu upotrebljavati u nastavi Hrvatskoga jezika te kod učenika potaknuti interes za književna djela i školsku lekturu.

Tisak je višestruko koristan medij za učenike i nastavnike. Objavljivanje literarnih priloga u tiskanim medijima (novinama, časopisima) učenike može zasigurno motivirati za čitanje i pisanje. Osim toga, u poveznici s tiskom valja istaknuti susrete na kojima se može ostvariti suradnja s drugim listovima i školama. Otkako je 1992. godine usustavljen LiDraNo može se reći da od tada traje i suradnja među uredništvima školskih listova (Primorac, Šimeg i Šojat 2010: 157). Smotra LiDraNo susret je učenika iz cijele Hrvatske te odlična prigoda da se učenici upoznaju, razmjene iskustva, razgovaraju o sličnim interesima, izvannastavnim aktivnostima, svojim radovima. Takav je susret poticajan i izrazito koristan jer dobivene ideje učenici mogu iskoristiti u nastavi Hrvatskoga jezika i, općenito, u pisanju o određenim temama.

2.3.5. Film

Prema Mikiću, film je „masovno-komunikacijski, masovno-društveni i politički fenomen, gospodarstvena grana, komunikacija, umjetnost“ (Mikić 2001: 18). Film je evidentno složeno područje. Možemo ga tumačiti na različite načine, iz različitih perspektiva. Mikić ističe da film možemo promatrati kao sredstvo filmskog priopćavanja (izvještavanje, izražavanje), kao umjetnost, industriju, politiku te kao tehniku. Najprije, film kao medij promatramo kao sredstvo filmskog priopćavanja. Film uz televiziju i radio ubrajamo u tradicionalnije masovne medije. Učenici su skloniji gledanju filmova, nego čitanju knjiga. Stoga ne čudi da su im ekranizirana književna djela spoznajno pristupačnija. Privlačnije nam je ono što je vidljivo i jednostavno. Djeca jako vole film, a jedan je od razloga veća sklonost slikovitosti, nego apstrakciji. Film se oslanja na našu vizualnu i auditivnu percepciju, odnosno naše životno iskustvo. Stoga ćemo prizore iz filma s lakoćom prepoznati i primiti njihovu poruku (Mikić 2001: 15). U poveznici s time je i uvjerljivost kao osnovni kriterij filma, odnosno težnja postizanja iluzije zbilje.

Film i filmska umjetnost i stvaralaštvo, ističe Visinko, „razvijaju se u medijskoj kulturi na recepcijskoj razini, a u filmskim družinama i na produkcijskoj razini“ (Visinko 2014: 211). Filmska se umjetnost u nastavu hrvatskoga jezika počela uvoditi šezdesetih i sedamdesetih godina prošloga stoljeća. Taj je dio medijske kulture danas najviše razvijen, a uz to je i najatraktivniji (Visinko 2014: 211).

O filmu možemo govoriti kao o umjetnosti, ali i kao o industriji, točnije „industriji zabave“. Film nam kao industrija zabave nudi svojevrsni bijeg od svakodnevnice, opuštanje, zabavu i smijeh. Kako se u filmovima, objašnjava Mikić, uvijek iznosi neki svjetonazor, stav, a uz to posjeduje i osobitu sugestivnu moć, film

možemo smatrati i politikom. Uz sve navedeno, film je i tehnika. Na primjeru filma uočava se značajna poveznica tehnike i umjetnosti. Svaki tehnički izum u kinematografiji uzrokuje i promjene na umjetničko-izražajnom planu. Svjedoci smo sve bržeg razvoja novih tehnologija što će se zasigurno odraziti i na budućnost filma (Mikić 2001: 16).

Film je sinteza niza umjetnosti pa tako filmski uradak uzima elemente drugih umjetnosti (likovne, fotografije, književnosti, kazališta, glazbe i drugih), nadograđuje ih svojim specifičnim izražajnim sredstvima te iz toga stvara novu cjelinu. Prema Mikiću, film je „od kazališta posudio književni predložak (filmski scenarij), fabularnu strukturu, scenografiju i glumu, od opere i baleta preuzeo je pokret i glazbu, od književnosti – tehniku naracije, a iz fotografija i slikarstva izražajnost planova i kompozicije“ (Mikić 2001: 24). Film se ističe po osobitim mogućnostima predočavanja i dočaravanja što ga razlikuje od drugih umjetnosti, no u većini se „izražajnih sredstava“ preklapa s nekom umjetnošću (Mikić 2001: 92).

Kao i u književnosti, tako i kad je riječ o filmu, govorimo o podjeli na rodove, vrste i podvrste. U nastavi je medijske kulture uobičajeno govoriti o filmskom rodu, pod čime se podrazumijeva podjela filma u tri kategorije: igrani, dokumentarni i animirani film. Filmske vrste Mikić (2001) opisuje kao nazivlje koje se najčešće rabi glede igranog filma. Podjela se na filmske vrste temelji na temi filma, motivima i sadržaju. No, Mikić (2001) napominje da u suvremenom filmu dolazi do miješanja žanrova, pa je time žanrovsko određenje otežano.

Prema Mikiću, dokumentarni je film „filmski uradak koji se tematski i sadržajno oslanja na događaje u zbilji, obilježava ga stvarni, istinit događaj“ (Mikić 2001: 107). Kao i u književnosti, tako i kad govorimo o dokumentarnom filmu, valja istaknuti da je stupanj realističnosti dvojbena. Temeljne su vrste dokumentarnog filma: „činjenični film (prikazivanje događaja, reportaže, odnosno nadgradnja

snimanog događaja), namjenski film (obrazovni film), popularno-znanstveni film, promidžbeni film (od političke propagande, do reklamnih filmova), antropološki film (život pojedinaca, sredine)“ (Mikić 2001: 108).

Igrani film obilježava postojanje priče i likova (glumaca), stoga je rod igranog filma narativni film. Kao što sam naziv govori, u igranom se filmu nešto „igra“, odnosno „namješta“ za potrebe filma. Igrani se filmovi razlikuju s obzirom na duljinu pa je tako ustaljena podjela na kratkometražne (do 30 minuta trajanja), srednjemetražne (do 60 minuta trajanja) i dugometražne (trajanje preko jednog sata) (Mikić 2001: 111).

Prema Mikiću, animirani je film „zajednički naziv za brojne vrste filmova (crtane, lutkarske, kolažne, filmove s animiranim predmetima i slično) koji nastaju uzastopnim snimanjem pojedinačnih sličica (tehnika snimanja „sličica po sličicu“), a koje kasnije bivaju oživljene tehnikom filmske projekcije“ (Mikić 2001: 111). Često se o animiranom filmu govori kao svezi likovne i filmske umjetnosti jer se u animiranim filmovima isprepliću likovne sastavnice (primjerice, linija, boja) i filmske sastavnice (primjerice, kadar, pokret kamere).

Danas film, ističe Mikić, „nema odgovarajuće mjesto u obrazovanju mladih“ (Mikić 2001: 208). Šteta je, kako za učitelje, tako i za učenike, ne iskoristiti beskrajne mogućnosti filma. Prema Mikiću, „glazbenom i likovnom odgoju i kulturi posvećeno je više pozornosti nego medijskoj kulturi što je veliki paradoks s obzirom na činjenicu da je film i televizijski program najprisutniji u dječjem svakodnevnom slobodnom vremenu“ (Mikić 2001: 208). S obzirom na važnost odgoja za film, učeničko stjecanje filmskog gledateljskog iskustva u školi itekako je potrebno, no nažalost, trenutno zapostavljeno. Film je za učenike važan iz više razloga. Naime, film učenicima omogućuje stjecanje iskustva bez doslovnog proživljavanja određenih situacija, potom mnoštvo novih informacija, zabave i avantura, ali i

mnoge emocije što djetetu omogućuje razvoj empatije. Sve navedeno stavlja pred učitelje zadaću da prepoznaju, a potom ispravno iskoriste mogućnosti filma te nauče učenike pravilnom odnosu i vrednovanju filma.

2.3.6. Kazalište

Činjenica je da danas živimo u ubrzanom i globalizirajućem svijetu u kojem digitalni mediji imaju sve veći značaj u svakodnevici svih nas, a posebice u svakodnevnom životu djece i mladih. Mnogi autori polemiziraju o budućnosti tradicionalnih medija, primjerice prethodno spomenutih novina. Isto se pitanje nameće u poveznici s „klasičnim“ kazalištem.

Međutim, autori D. Lukić i M. Gigović u tekstu *Medijske tehnologije i kazalište: intermedijalnost i interaktivnost novog kazališta* ističu zabludu o „ugroženosti“ kazališta u medijskom svijetu (Zgrabljic 2020: 319). Lukić tvrdnju da je kazalište ugroženo od novih medija smatra netočnom i neutemeljenom. S jedne strane autori ističu činjenicu da je kazalište od 1990-ih manje prisutno u medijima što potvrđuje i dnevni tisak koji je „kulture rubrike“ postupno preoblikovao u rubrike koje se sada zovu „spektakli“, „život“, „mediji“, „scena“ (Zgrabljic 2020: 319). Autori pak s druge strane ističu da su upravo mediji (primjerice, televizija i internet) potaknuli zanimanje za kazalište. Dok nekoć mnogi nisu znali za kazalište, danas je ono postalo masovno poznato zahvaljujući televiziji i internetu.

Iako je jedinstven doživljaj otići s učenicima u kazalište, zbog određenih okolnosti (primjerice, nedostatak vremena, trenutna epidemiološka situacija) posredstvom televizije, videa i interneta učenicima možemo omogućiti gledanje predstave na drukčiji način. Televizija, ističu Lukić i Gigović, prenosi kazališne predstave izravno ili, još češće, emitira snimke predstava, a većina kazališnih

predstava danas se pohranjuje kao video zapis. Uz to, u većim je kazalištima moguće kupiti snimke njihovih starih predstava (Zgrabljic 2020: 320). Dakako, u potpunosti zamijeniti kazališne predstave uživo s onim virtualnim, medijski posredovanim, bila bi ogromna šteta. Odlaskom u kazalište učenici, zasigurno, intenzivno doživljavaju posebnost i nezamjenjivost kazališnog izričaja.

Govoreći o kazalištu, autori Lukić i Gigović naglašavaju problem razumijevanja odnosa multimedijalnosti i intermedijalnosti u kazalištu. Naime, pojam intermedijalnost u kazalištu „doslovno označava scensko i izvedbeno prožimanje različitih medija, suradnju više medija koji razmjenjuju svoja medijska svojstva i stvaraju tako posve nove (medijske) učinke“ (Zgrabljic 2020: 323). Iako je upotreba termina „multimedijalnost“ vrlo česta, „intermedijalnost“ je pogodniji termin jer je riječ o „interakciji medija“ (Zgrabljic 2020: 323). Dakle, kazalište je intermedijalno, može se opisati kao prožimanje književnih, vizualnih, glazbenih i izvedbenih elemenata te sažimanje više umjetnosti (književnost, likovna umjetnost, glazba, gluma, ples...). Drugim riječima, kazalište je moguće promatrati kao „fuziju medija pri čemu se kazalište pojavljuje kao hipermedij koji u izvedbu uključuje, integrira, više medija“ (Zgrabljic 2020: 324).

Popularnost koju danas uživaju novi masovni mediji slična je onoj koju je imala popularna kazališna scena. Kazalište je znatno utjecalo na mase, oblikovalo njihovo mišljenje i ukuse.

Kazalište je umjetnički medij koji podrazumijeva fizičku prisutnost glumaca i publike te izvedbu u točno određenom trenutku i na određenom mjestu. No, nameće se pitanje hoće li to tako ostati u budućnosti ili će pak doći do promjene. Utjecaj, odnosno proces preoblikovanja kazališta i novih medija je uzajaman. U poveznici je s time odnos digitalne tehnologije i kazališta. Društvene su mreže efektan medij za reklamiranje i promociju. Da društvene mreže imaju značajno mjesto u promociji

kazališta potvrđuje i podatak da je u Hrvatskoj 2016. godine internetskih korisnika bilo oko 3,1 milijun¹⁸. Sigurno je da u Hrvatskoj kulturna događanja (primjerice, kazališne predstave) nisu posjećena u dovoljnoj mjeri, a navedeno bi se moglo promijeniti promocijom posredstvom društvenih mreža.

Lukić i Gigović navode da su se u Hrvatskoj kazališne produkcije rijetko odvažile uključiti internet u izvedbu, a kao razlog ističu nepoznavanje interneta i njegovih mogućnosti. U poveznici s time autori spominju izvedbu predstave @BetaSkroz iz 2011. godine. Zanimljivo je to što je publika mogla birati hoće li predstavu gledati u gledalištu ili na računalu putem društvene mreže. Izvođači su, naime, u predstavi sudjelovali „pred publikom na internet sceni i onoj u jednom zagrebačkom stanu“¹⁹. Kazalište se, kao i svi drugi mediji, prilagođava društvenim promjena, a s tim promjenama i svim mogućnostima medija valja upoznati učenike.

Živimo u digitalnom dobu, ali publika i dalje voli tradicionalne medije te im je odlazak u kazalište odmak od ubrzane svakodnevice. Odlazak u kazalište zasigurno je poseban doživljaj, stoga bi bilo pogrešno potpuno se odmaknuti od „klasičnog“ kazališta i zamijeniti ga izvedbom putem interneta. U svakom slučaju, učenike treba odgajati i formirati u publiku koja će moći kritički prosuđivati kazališne predstave neovisno jesu li izvedbe u virtualnom ili realnom prostoru.

O dramskom i scenskom odgoju pisao je Dragutin Rosandić u knjizi *Metodika književnoga odgoja*. U definicijama drame, navodi Rosandić, ističe se njezina scenska namjera, odnosno drama se određuje kao:

---

¹⁸ Internet Users in Croatia (2016), Internet live stats , u: Zgrabljčić, N. (2020) *Digitalno doba : masovni mediji i digitalna kultura*. Zagreb : Naklada Jesenski i Turk., str. 331.

¹⁹ <https://skroz.in/239/beta-skroz/> (pristupljeno 8. rujna 2021.)

- a) *književni rod u dijaloškoj formi namijenjen scenskom izvođenju;*
- b) *književni tekst osobite vrste koji je izravno ili posredno namijenjen izvedbi na pozornici;*
- c) *pjesničko-scenski (ili pjesničko-predstavljajući) kompleks kod kojega možemo razlikovati tri bitna činioca: tekst, glumca i publiku (Rosandić 2005: 501).*

Dakle, element koji dramu razlikuje od ostalih književnih rodova jest njezina scenska pojavnost. Upravo je scenska pojavnost drame te odnos drame i kazališta predmet bavljenja teatrologije (znanosti o kazalištu).

U prijašnjim nastavnim programima, ističe Rosandić, dramska je književnost u odnosu prema ostalim književnim rodovima bila zapostavljena, no noviji nastavni programi takvu zapostavljenost napuštaju.

Sadržaji dramske književnosti i scenske umjetnosti pojavljuju se u izbornom programu koji otvara mogućnosti za svestraniji scenski odgoj i obrazovanje učenika osnovne i srednje škole (Rosandić 2005: 508). U poveznici s dramskim i scenskim odgojem i obrazovanjem, dakako, valja istaknuti važnost dramske družine u školi. Rad dramske grupe (dramske družine) odvija se u slobodnom vremenu učenika, a njezin je osnovni zadatak razvijanje učenikova dramskog izraza. „Nastavnik uvodi učenike u spontan dramski izraz, osposobljava ih za izvođenje samostalnih dramskih zadataka i priprema za izvođenje igrokaza“ (Rosandić 2005: 508). Samo neki od sadržaja rada u dramskoj grupi su, primjerice: priprema učenika za gledanje kazališne predstave ili TV drame, povijest hrvatske kazališne kulture, dramatizacija proznoga djela, pisanje prikaza kazališnih predstava i TV drama.

Važno je istaknuti literarni i teatrološki pristup dramskome djelu, odnosno literarnu i teatrološku metodičku koncepciju. Metodika nastave dramske književnosti, navodi Rosandić, „afirmirala je dvije koncepcije u pristupu dramskom

djelu – literarnu i teatrološku koncepciju“ (Rosandić 2005: 524). Dok literarna koncepcija dramskom djelu pristupa kao pisanom tekstu, teatrološka (scenska) koncepcija dramskom djelu pristupa kao scenskoj umjetnosti. Literarna koncepcija dramsko djelo interpretira kao posebnu vrstu književnosti, poseban književni rod, a teatrološka koncepcija uključuje i izvanknjiževne, odnosno scenske elemente (scenografiju, kostimografiju, režiju, glumu). Prema tome, teatrološka koncepcija zahtjeva dodatna nastavna sredstva i drukčije metodičke postupke.

Učenici dramsko djelo mogu upoznati na različite načine. Primjerice, ako je dramsko djelo školska lektira, učenici ga mogu upoznati samostalnim čitanjem kod kuće, interpretativnim čitanjem na satu lektire, čitanjem po ulogama, odlaskom u kazalište i gledanjem kazališne predstave, gledanjem televizijske dramske emisije, slušanjem radioemisije, gledanjem izvođenja samostalnih dramskih zadataka dramske družine u školi.

Upoznavanje dramskog djela gledanjem kazališne predstave u kazalištu ili na televiziji učenike može motivirati za drugo čitanje dramskoga teksta. Navedeno je u poveznici s teatrološkom (scenskom analizom). Funkcionalno je da učenici najprije izražavaju doživljaj kazališne predstave, analiziraju kazališnu predstavu, a potom svoja zapažanja o scenskoj realizaciji dramskoga teksta uspoređuju s izvornim dramskim tekstom (Rosandić 2005: 528-529).

Veza kazališta i škole može se ostvariti i tako da se sat lektire obogati pozivom glumaca. Nastavnik može učenicima zadati zadatak da analiziraju predstavu i dramsko djelo, a potom da se pripreme za razgovor s glumcima. Osim glumaca iz kazališta, zgodno je na nastavni sat pozvati i članove dramske družine ukoliko su izveli određeno dramsko djelo u školi. Na takav se način učenici „privikavaju na kritičko prosuđivanje kazališnog čina i odgajaju za buduće posjetitelje kazališnih predstava (Rosandić 2005: 529).

Igrokaz je vrsta dramskog teksta primjerena mlađim recipijentima. Funkcionalno je uključiti ga u nastavu Hrvatskoga jezika, ali je primjeren za učenike nižih razreda osnovne škole. Igrokaz se smatra dijelom drame, a drama je djelo namijenjeno kazalištu napisano u obliku razgovora (Majdenić 2019: 145). Kao i drama, namijenjen je izvođenju na pozornici. Ono što ga razlikuje od drame jest pojednostavljenost te kratkoća trajanja. Dječji je igrokaz sastavni dio igre svakoga djeteta. Ako promatramo dječju igru, primijetit ćemo kako se djeca vrlo brzo prepuste svijetu mašte te u svojoj igri primjenjuju razgovor i glumu. Najproširenija su vrsta dječjega igrokaza dramatizacije (Majdenić 2019: 146). Vrsta igrokaza koju bi bilo poželjno još više uključiti u nastavu Hrvatskoga jezika, a posebice u obradu školske lektire jest lutkarski igrokaz.

Poznato je da učenici najbrže uče kroz spontanost i igru, stoga je svrhovito na satu hrvatskoga jezika u nižim razredima osnovne škole koristiti lutku koja uvelike može učenike potaknuti na razgovor. Dujić (2006) „predlaže lutkarske igrokaze zasnovane na književnim djelima iz dječje lektire za djecu predškolske dobi i učenike prvih razreda“ (Majdenić 2019: 147). U radu s učenicima, može se iskoristiti i tradicionalni pristup režiji u lutkarskome mediju (primjerice, možemo uprizoriti školsku lektiru), ali i suvremeni pristup (predstava nastaje improvizacijom čime se potiče učenikovo stvaralaštvo). Poželjno je da učitelji odvedu učenike na kazališne predstave jer će ih na taj način dodatno motivirati, ali i pripremiti za vlastitu priredbu lutkarskoga igrokaza.

Jozinović i Ljubešić (2018) u radu *Pristup drami i položaj drame u suvremenome srednjoškolskom književnom odgoju* istražuju položaj dramske književnosti u nastavi Hrvatskoga jezika. Autori ističu motivacijske postupke koji se mogu primijeniti u nastavi dramske književnosti te donose rezultate anketnoga istraživanja, odnosno stavove srednjoškolskih učenika o položaju i odnosu prema

dramskome tekstu. Također, autori ističu stvaralačku ulogu učenika u stjecanju znanja koja sve više postaje središte nastave Hrvatskoga jezika. U više se znanstvenih i stručnih radova raspravljalo o potencijalu drame u nastavi, a rezultiralo je primjenom različitih tehnika u nastavi – dramske situacije, zvuk, pokret, kazališne predstave (Jozinović i Ljubešić 2018: 452).

Rezultati ovoga istraživanja pokazali su visoku razinu svijesti učenika o važnosti motivacije pri pristupu književnim djelima, ali i nisku primjenu motivacijskih tehnika. Učenici pokazuju želju za kreativnijim pristupom drami, a to se, ističu autori, može postići „poboljšanim položajem drame u nastavnim programima, ali i sustavnim uvođenjem učenika u dramski i scenski svijet (uravnoteženijim odnosom književnih rodova među lektirnim naslovima, češćim posjećivanjem kazališnih predstava, boljom ponudom dramskih družina u osnovnim i srednjim školama...)“ (Jozinović i Ljubešić 2018: 463). U tome je, dakako, važna uloga nastavnika.

3. KULTURA

U Anićeveu *Rječniku hrvatskoga jezika* kultura se definira kao: 1. ukupnost materijalnih i duhovnih dobara, etičkih i društvenih vrijednosti što ih je stvorilo čovječanstvo; 2. ukupnost duhovne, moralne, društvene i proizvodne djelatnosti jednog društva ili epohe; 3. ukupnost obrazovanja, znanja, vještina, etičkih i socijalnih osjećaja, društvenog ophođenja i ponašanja nekog pojedinca u odnosu prema drugome; 4. *agr.* uzgoj, obrada i obrađivanje biljke na predviđenoj površini; 5. *biol.* mikroorganizmi nasadeni za potrebe istraživanja (Anić 2007: 218).

Prema pojmovniku kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik, pod pojmom kultura piše: „Kultura se može definirati kao sustav vrijednosti koji se očituje u stavovima i navikama (običajima) što su prošireni u određenoj društvenoj zajednici i prenose se s generacije na generaciju. (Inglehart 1997). Kultura obuhvaća tri značenja: antropološko (koje se tiče načina života), civilizacijsko (usmjereno na fizički i umni rad i na stvaralaštvo kao njegov proizvod) i bihevioralno (koje obuhvaća obrasce ponašanja). (Pasini 2010)“²⁰

Prema kurikulumu za nastavni predmet Hrvatski jezik²¹, od 1. do 4. razreda srednje škole s nastavnim planom 140 + 140 + 140 + 140 ističe se odgojno-obrazovni ishod: *Učenik samostalno odabire i posjećuje kulturne i umjetničke događaje prema vlastitome interesu. U razradi se ishoda objašnjava da učenik samostalno odabire i posjećuje kulturne, umjetničke i društvene događaje i manifestacije u stvarnom i digitalnom okružju kao dio svojega neposrednoga iskustva učenja čime se aktivno*

---

²⁰ Kurikulum je dostupan na: http://mzos.hr/datoteke/1-Predmetni_kurikulum-Hrvatski_jezik.pdf (pristupljeno 15. kolovoza 2021.)

²¹ http://mzos.hr/datoteke/1-Predmetni_kurikulum-Hrvatski_jezik.pdf (pristupljeno 12. kolovoza 2021.)

uključuje u kulturni i društveni život zajednice. Cilj je ovoga ishoda stjecanje navike posjećivanja kulturnih i umjetničkih događaja i manifestacija.

Kada je riječ o pojmu kulture, valja istaknuti kulturne događaje primjerene dječjoj dobi. Majdenić navodi sljedeće: „Noć kazališta, SLUK, DOKKICA, Festival slikovnice „Čuvari priča“, Tjedan Harryja Pottera, Licitarsko srce, Muzej vučedolske kulture, Memorijalni centar „Nikola Tesla“ Smiljan, Čipkarstvo i Bećarac“ (Majdenić 2019: 168-173). U nastavku će se rada naglasak staviti na kulturne događaji koji su funkcionalni za nastavu Hrvatskoga jezika.

„Projekt Europska noć kazališta jednodnevna je, ali i cjelonoćna manifestacija posvećena scenskim i izvedbenim umjetnostima. Noć kazališta se održava istovremeno u jedanaest europskih država, a jedna je od njih Hrvatska.“²² Učenici toga dana mogu uživati u nizu predstava te čitanju i uprizorenju tekstova suvremenih europskih autora čime stječu nove spoznaje i znanja. Time se, također, kod učenika može pobuditi veći interes za školsku lektiru.

„SLUK je kazališni festival posvećen lutkarskoj umjetnosti Hrvatske. Tijekom godina postaje sve uspješniji, stoga je neizostavan na hrvatskoj lutkarskoj sceni, a ugošćuje i kazališta iz susjednih zemalja.“²³ Vrijedno je upoznati učenike s ovim kazališnim festivalom na kojemu se okupljaju najbolji lutkari Hrvatske jer im to može biti poticaj za vlastitu priredbu lutkarskoga igrokaza u razredu, odnosno uprizorenje školske lektire.

S obzirom na to da se uporaba slikovnice u nastavi Hrvatskoga jezika spominje samo u prva dva razreda osnovne škole, korisno je učenike viših razreda upoznati s Festivalom slikovnice „Čuvari priča“ koji je namijenjen i djeci i odraslima

---

²² Projekt Europska noć kazališta, <https://www.noc-kazalista.com/o-projektu/> (pristupljeno 17. kolovoza 2021.)

²³ SLUK, <https://www.djecje-kazaliste.hr/sluk/#28sluk> (pristupljeno 17. kolovoza 2021.)

što će zasigurno kod učenika potaknuti veći interes za ovaj medij koji se može primijeniti u obradi školske lektire. „Program Festivala slikovnice pokrivaio je izložbe ilustracija istaknutih hrvatskih umjetnika, predstavljanje slikovnica, susrete s ilustratorima i piscima, radionice s umjetnicima, predstave, performanse i brojne druge zanimljive sadržaje.“²⁴

---

²⁴ Festival slikovnice „Čuvari priča“, <https://www.gskos.unios.hr/index.php/festival-slikovnice-cuvari-prica/>
(pristupljeno 17. kolovoza 2021.)

4. NASTAVNO PODRUČJE KULTURA I MEDIJI U NACIONALNOM KURIKULUMU NASTAVNOGA PREDMETA HRVATSKI JEZIK

Karol Visinko u knjizi *Jezično izražavanje u nastavi hrvatskoga jezika : pisanje* ističe složenost školskog predmeta *Hrvatski jezik* opisujući ga kao „najopsežniji predmet osnovnoškolskoga obrazovanja, bitan i za učenje i poučavanje u svim ostalim školskim predmetima“ (Visinko 2010: 10). Četiri su nastavna ili predmetna područja: *hrvatski jezik, jezično izražavanje, književnost i medijska kultura*. Predmetno područje *jezično izražavanje* čini poveznicu između predmetnih područja *hrvatski jezik, književnost i medijska kultura*. Za svako navedeno nastavno područje navedene su *teme*, a uz svaku temu su istaknuti *ključni pojmovi* te *obrazovna postignuća*.

Komunikacija i jezik, književnost i stvaralaštvo te kultura i mediji nastavna su područja u organizaciji kurikuluma nastavnoga predmeta Hrvatski jezik. Prema Nacionalnom kurikulumu za predmet Hrvatski jezik aktualne reforme školstva nastavno područje *kultura i mediji* odnosi se na *istraživanje veza između tekstova i njihovih oblika, između kultura življenja i društvenih odnosa, međuodnosa autora i publike te visoke umjetnosti i popularne umjetnosti. U središtu je učenikova istraživanja i stvaranja tekst koji, sinkronijski i dijakronijski, predstavlja vrijednosti i predrasude, sukobe i razlike, uvjerenja, znanja i socijalne strukture društva.*²⁵

Prethodno navedena su objašnjenja pojmova kultura i mediji, a u nastavku se navodi sljedeće: *Kulturu čini sustav zajedničkih znanja, vjerovanja, vrijednosti i praksi koji su osnova društva. Kultura je sustav koncepcija kojima ljudi komuniciraju, obnavljaju i razvijaju svoje znanje o životu i stavovima prema životu.*

---

²⁵ Kurikulum je dostupan na: http://mzos.hr/datoteke/1-Predmetni_kurikulum-Hrvatski_jezik.pdf (pristupljeno 12. kolovoza 2021.)

*Iz toga proizlazi komunikacijska priroda kulture, tj. kultura je istodobno posrednik i posredovano, a mediji su primarni prijenosnici kulture.*²⁶

Prema kurikulumu za nastavni predmet Hrvatski jezik, nastavno područje *kultura i mediji temelji se na razumijevanju teksta u različitim društvenim, kulturnim i međukulturnim kontekstima. Predmetnim se područjem potiče razvoj znanja o sebi i drugima, uvažavanje različitih uvjerenja i vrijednosti te se omogućuje djelovanje u društvenoj zajednici.*

Predmetno područje obuhvaća svrsishodan pristup informacijama koji se povezuje s jezičnim djelatnostima, aktivnom uporabom rječnika i temeljitim znanjem. Osim svrsishodnoga pristupa informacijama, u središtu je predmetnog područja *kultura i mediji* rješavanje problema i donošenje odluka pomoću kritičkoga odnosa prema informacijama i medijskim porukama te njihovom kreativnom uporabom. Nadalje, obuhvaća produktivnu uporabu medija, razumijevanje, stvaranje i slanje medijskih poruka, a uz to, razumijevanje i prepoznavanje utjecaja medija i medijske manipulacije. Potom, važno je učeničko razumijevanje kulture i utjecaja kulture na oblikovanje kulturnog identiteta. Konačno, valja istaknuti uspješnu komunikaciju i razumijevanje drugih što se postiže uvažavanjem različitih mišljenja, stavova i ideja, društava i kultura.

S obzirom na to da će se u nastavku rada *kultura i mediji* u nastavi Hrvatskoga jezika opisati na primjeru školske lektire za 4. razred srednje škole (Franz Kafka: *Preobrazba*), istaknut će se odgojno-obrazovni ishodi za 4. razred srednje škole s nastavnim planom 140 + 140 + 140 + 140 koji se odnose na sve vrste gimnazijskih i dio strukovnih programa.

---

²⁶ Kurikulum je dostupan na: http://mzos.hr/datoteke/1-Predmetni_kurikulum-Hrvatski_jezik.pdf (pristupljeno 12. kolovoza 2021.)

Odgojno-obrazovni ishodi za 4. razred srednje škole (140 + 140 + 140 + 140) su:

- C. 4. 1 Učenik uspoređuje i kritički vrednuje informacije i njihove izvore i povezuje odabrane informacije s postojećim znanjem i vrijednosnim sustavom.
- C 4. 2. Učenik kritički procjenjuje utjecaj medijskih tekstova na doživljaj stvarnosti i oblikovanje identiteta primatelja.
- C. 4. 3 Učenik prosuđuje povezanost vlastitoga kulturnog identiteta s određenim kulturnim krugom.
- C. 4. 4 Učenik samostalno odabire i posjećuje kulturne i umjetničke događaje prema vlastitome interesu.²⁷

U poveznici s ishodima C. 4. 1 i C. 4. 2 valja istaknuti kako se od učenika u 4. razredu srednje škole očekuje uspješnije kritičko promatranje medija. Naime, jedan je od ciljeva osposobiti učenike za kritičko primanje poruka.

U poveznici s ishodom C. 4. 4 valja istaknuti kako se ishod ne ocjenjuje, već mu je cilj stjecanje navike posjećivanja kulturnih i umjetničkih događaja i manifestacija. Neki od predloženih izvanučioničkih sadržaja su: *posjet kazalištu (kazališne predstave; programi koji se predstavljaju u kazalištu: organizacija rada kazališta, rad na predstavi i njihovi sudionici...), odlazak u kino i kinoteku, posjet medijskim kućama (radijske i televizijske postaje, novinske i izdavačke kuće), posjet kulturnim institucijama (knjižnice, muzeji, atelijeri, umjetničke radionice, instituti, zavodi, festivali: književni, filmski, znanstveni, edukacijski, tradicijski...), tribine i*

---

²⁷ http://mzos.hr/datoteke/1-Predmetni_kurikulum-Hrvatski_jezik.pdf (pristupljeno 12. kolovoza 2021.)

*susreti s književnicima i različitim autorima, mrežni sadržaji (kulturni portali, mrežni susreti s piscima, virtualne izložbe, virtualne učionice...)*²⁸.

Spomenulo se da je primjena medija funkcionalna u nastavi Hrvatskoga jezika jer njihovom uporabom na satu lektire možemo povećati učenički interes za čitanjem lektire te će se tome u nastavku diplomskog rada više posvetiti. Donijet će se prijedlozi za obradu lektirnog djela *Preobrazba* Franza Kafke za četvrti razred srednje škole: *snimanje učeničkog filma, fotografiranje i društvene mreže, školski list, gledanje filma i vizualni predložak u obradi lektire, kazališna predstava, lektira na internetu, čitanje teksta po ulogama, igra uloga i rasprava.*

---

²⁸ http://mzos.hr/datoteke/1-Predmetni_kurikulum-Hrvatski_jezik.pdf (pristupljeno 12. kolovoza 2021.)

5. ISTRAŽIVANJE

5.1. Cilj istraživanja

Cilj istraživanja bio je istražiti primjenu medija u nastavi Hrvatskoga jezika te potom osmisliti, prikazati i analizirati prijedloge primjene medija u obradi školske lektire *Preobrazba* Franza Kafke.

5.2. Predmet istraživanja

Predmet je istraživanja primjena kulture i medija u nastavi Hrvatskoga jezika u poveznici sa školskom lektinom za četvrti razred srednje škole gimnazijskog i četverogodišnjeg strukovnog usmjerenja.

5.3. Pretpostavke istraživanja

Pretpostavke ovoga istraživanja su sljedeće:

1. Učenici srednje škole imaju negativni stav prema lektiri jer ju doživljavaju kao još jednu obvezu koja se ocjenjuje.
2. Učenicima srednje škole nedostaje motivacije pri pristupu školskoj lektiri.
3. Na satu školske lektire niska je primjena medija.
4. Uporabom medija na satu lektire možemo povećati učenički interes za čitanjem lektire.

5.4. Prijedlozi primjene kulture i medija na primjeru školske lektire *Preobrazba* Franza Kafke

5.4.1. Snimanje učeničkog filma

Prvi je prijedlog primjena medija filma u obradi školske lektire *Preobrazba* Franza Kafke. Predlaže se snimanje učeničkog amaterskog filma u školskom prostoru, u vrijeme nastave. Školska lektira bila bi podloga za filmsku obradu. Za potrebe snimanja učeničkog amaterskog filma predlaže se podjela učenika u nekoliko skupina prema njihovim sklonostima i sposobnostima. Primjerice, ukoliko u školi postoji dramska družina, članovi družine iz razreda bit će u skupini glumaca. Dakle, nastavnik najprije treba učenike podijeliti u manje skupine te im zadati zadatke tako da podjednako aktivira sve učenike (scenaristi, glumci, učenici koji će raditi na najavi i promociji filma, snimatelji, scenografi...).

Prije glume i snimanja filma potrebno je izabrati učenike koji bi bili u ulozi glumaca, razmisliti o odjeći koju će glumci nositi i drugo. Učenici trebaju odrediti tko će biti u glavnim ulogama (Gregor Samsa, majka, otac, sestra Greta), a tko u sporednim ulogama (činovnik, podstanari, služavka).

Ukoliko se filmska radionica ponovi u obradi neke druge lektire, poticajno je učeničko okušavanje u svakom od poslova u stvaranju filma (scenarij, režija, gluma, snimanje, dekor, glazba, organizacija, montaža, kritika...), različitim filmskim rodovima i vrstama, sadržajima i tehnikama. Prema Težaku, „osobito je poticajan uspjeh, spoznaja vlastite nadarenosti ili umješnosti u određenom poslu“ (Težak 1990: 520).

Prvi je zadatak za sve skupine: napisati ideje, odnosno scenarij za snimanje filma. U ulozi scenarista, dakle, bili bi svi učenici, a pomoći može i nastavnik.

Skupinama valja dati dovoljno vremena da u miru uobliče svoje ideje. Nakon toga, predstavnici skupina iznose svoje ideje i donosi se dogovor o konačnom scenariju. Ako nastavnik ima nekakve dodatne prijedloge i primjedbe glede poboljšanja i obogaćivanja konačne ideje, može ih izložiti učenicima. Nastavnik treba učenike podsjetiti da je dobar scenarij pola uspjeha te zbog toga naglasak najprije treba biti na pisanju scenarija. Scenarij je podloga koja je važna pri kasnijem oblikovanju plana snimanja, pripreme, izbora glumaca, rekvizita. Zato učenicima za izradu scenarija treba dati dovoljno vremena. Štoviše, izrada scenarija može biti i zajednička domaća zadaća.

Poželjno je da se prije snimanja filma napravi nekoliko vježba koje su potrebne za tehničko usklađivanje. Međutim, ukoliko nastavnik procjeni da će to oduzeti previše vremena, učenicima može za domaću zadaću zadati da uvježbaju samostalno.

Jedna skupina učenika ima zadatak najave i promocije filma. Naime, ta skupina učenika treba izraditi plakat koji će sadržavati naslov, imena autora i glumaca, podatke kada će film biti objavljen i drugo. Nastavnik treba učenike podsjetiti da plakat treba biti vidljiv izdaleka i, naravno, primamljiv publici. Zgodno je za plakat iskoristiti i fotografije sa snimanja koje su učenici fotografirali. Sljedeći je zadatak ove skupine izraditi letke koje učenici osmišljavaju i kreiraju na računalu, a koji su, također, u svrsi promocije filma. Uz to, trebaju osmisliti i kratku objavu za radio te ju snimiti.

Sljedeća je skupina učenika koji će film snimati. S obzirom na to da Kafkina novela *Preobrazba* nije duga, predlaže se snimanje novele u cjelini. Poželjno je da nastavnik omogući učenicima videokameru, no ako to nije moguće, učenici se mogu služiti s kamerom na mobitelu. Ako je riječ o videokameri, nastavnik treba upozoriti učenike na nekoliko osnovnih pravila pri radu s njom (primjerice, prije snimanja

valja provjeriti napunjenost baterije, potom predvidjeti tijekom događanja ili prizora koje namjeravaju snimiti, unaprijed razgledati prostor u kojemu će se snimati i odrediti odgovarajuće zorne kutove snimanja, obratiti pozornost na pozadinu koja može obogatiti kadar). Također, učenike je korisno podsjetiti na približavanje i odmicanje prilikom snimanja. Učenici primicanje trebaju koristiti kada nešto žele naglasiti, obratiti pozornost na određeno događanje, osobu, predmet (primjerice, učenici naglasak mogu staviti na jabuku kojom otac ozljeđuje Gregora, a koja ima simboliku – odbačeni, grešni sin u poveznici s Biblijskom jabukom), dok im odmicanje omogućuje otkrivanje okoliša i širenje obzora (primjerice, na ovaj način učenici mogu prikazati Gregorovu sobu prije i nakon iznošenja pokućstva). Konačno, učenike „snimatelje“ treba upozoriti na to da svaka skupina ima svoje zadatke te da je vrlo važno u vrijeme snimanja biti miran. Korisno ih je podsjetiti da prije snimanja pažljivo pregledaju mjesto snimanja.

Nastavniku je važno da snimka bude kvalitetna jer ju može iskoristiti u drugome razredu na način da s učenicima drugoga razreda gleda film koji su učenici pripremili. Gledatelji, odnosno razred koji gleda snimljeni film, ujedno mogu biti i filmski kritičari te im nastavnik može zadati zadatak da za školski list napišu kritički prikaz na pogledani film.

Filmska radionica, ističe Težak, „shvaća se kao poticanje razvoja mašte, interesa za eksperiment i ovladavanja audiovizualnom komunikacijom“ (Težak 1990: 520). Povezivanjem školske lektire i filmske radionice učenici stječu znanja o filmu i nastajanju filmskog djela, praktičnim radom realiziraju vlastiti film (ideja, scenarij, snimanje), stvaraju filmski zapis i produbljuju znanje o školskoj lektiri.

5.4.2. Fotografiranje i društvene mreže

Fotografiranje je u životu svakog čovjeka prisutno od rođenja do smrti. Nove su generacije učenika nedvojbeno dobro upoznate s fotografiranjem. Činjenica je da učenici danas već u nižim razredima osnovne škole imaju društvene mreže te im fotografiranje nije ništa strano. Dakako, to ima brojne negativne strane, ali takvim se novim generacijama moramo prilagoditi i medije iskoristiti u dobre svrhe.

U obradi školske lektire, a u poveznici s prethodno navedenom filmskom radionicom, može se poslužiti reportažnim fotografiranjem. Jednoj se skupini učenika može zadati zadatak da naprave fotoreportažu²⁹ na snimanju filma.

Nastavnik mora učenike upoznati s reportažnim fotografiranjem te ih upozoriti da ono traži brzo djelovanje i opažanje prilikom izbora najbolje odgovarajućih kutova slikanja. Uz to, s obzirom na to da će jedna skupina učenika fotografirati snimanje filma u koju će biti uključena druga skupina učenika, nastavnik treba upozoriti učenike da prilikom fotografiranja nije dobro pretjerano pobuđivati pozornost i time posredno omesti ostale učenike u njihovim zadacima. Serija reportažnih fotografija vizualno će prikazati događaje iz lektire u kronološkom redosljedju. Takvim prikazom događaja možemo olakšati shvaćanje radnje onim učenicima koji imaju razvijeniju vizualno-spacijalnu inteligenciju.

Navedeno je u poveznici s teorijom multiplih inteligencija (Gardner, 1983, 1993). Naime, prema Gardneru postoji osam vrsta inteligencije: lingvistička

---

²⁹ „fotoreportaža (foto- + reportaža), popularan oblik novinarskog izražavanja; sastoji se od skladnog sklopa više fotografija o pojedinom događaju, pojavi, личности i sl. i povezujućega teksta kojega dijelovi uglavnom pripadaju svakoj pojedinačnoj fotografiji.“ (usp. fotoreportaža. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 8. rujna 2021. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=20278>)

(verbalna), logičko-matematička, vizualno-spacijalna, muzička, tjelesno-kinestetička, intrapersonalna, interpersonalna i naturalistička inteligencija.

Osnovna ideja poučavanja temeljenog na teoriji multiplih inteligencija je prilagoditi poučavanje višestrukim inteligencijama učenika jer svaki učenik ima različito razvijene inteligencije, odnosno specifičnu kombinaciju intelektualnih „snaga” i „slabosti“. Upravo ta kombinacija određuje koliko je učeniku lako ili teško učiti informacije prezentirane na određen način. U školi bi se trebale poticati različite nastavne metode, različit način prezentacije sadržaja, kako bi učenici mogli učiti na način koji im najviše odgovara, a ujedno razvijati svoje slabije razvijene sposobnosti³⁰.

Nekim je učenicima teško obrađivati školsku lektiru ako se ona prezentira samo na jedan način. Usmjerenost na učenike i njihove intelektualne „snage” i „slabosti“ može biti vrlo zahtjevno za nastavnike, ali sigurno rezultira napretkom pa se zbog toga trud zasigurno isplati.

Dakle, jednoj se skupini učenika zadaje zadatak da naprave seriju reportažnih fotografija na snimanju filma. Uz to, njihov je zadatak, nakon fotografiranja i odabira fotografija, napisati novinarski tekst (izvještaj) za školski list (ukoliko ga škola ima) ili zamisliti da pišu za određene novine.

Drugi je prijedlog u vezi s fotografiranjem portretna fotografija³¹. Portretnom se fotografijom otkriva ne samo fizički izgled čovjeka nego i njegova unutrašnjost,

---

³⁰ Višestruke inteligencije u učionici:

<https://www.youtube.com/watch?v=uhIDYdG94y8&list=PL3i9bovfkoPCwnyjbOvnng89sFttDTY5B&index=4>
(pristupljeno 10. rujna 2021.)

³¹ „portret (francuski *portrait*), u likovnim umjetnostima (slikarstvu, kiparstvu, grafici) i fotografiji, prikaz određene osobe s njezinim fizičkim obilježjima i psihičkim izrazom.“ (usp. portret. *Hrvatska enciklopedija, mrežno*

značaj. Dakle, nastavnik ovoj skupini učenika može zadati da naprave portretne fotografije glavnih glumaca filma, odnosno glavnih likova djela (Gregor Samsa, majka, otac, sestra Greta). Potom, učenici trebaju napraviti profil glavnih likova na društvenoj mreži Facebook te portretne fotografije postaviti kao slike profila. Uz to, učenici trebaju urediti profile likova tako da detaljno ispišu informacije o njima (primjerice, posao i obrazovanje, prebivalište, za što se lik zanima, vjersko opredjeljenje, političko opredjeljenje, ljubavni status, članovi obitelji, prijatelji...). Ovaj je zadatak posebno funkcionalan za književna djela s više kompleksnijih likova pa se, u tom slučaju, od učenika može tražiti da na profilu određenoga lika dodaju i važne životne događaje ili pak oznakama „sviđa mi se“ pokažu što taj lik gleda, sluša, prati, voli (primjerice, koje knjige čita, koju glazbu sluša, o kojim umjetnicima u književnom djelu govori). Također, ako je riječ o puno likova, bilo bi zanimljivo da učenici kroz popis prijatelja prikažu odnose likova u djelu (primjerice, ako je riječ o lošim odnosima, učenik može s određenog profila neke likove blokirati ili suprotno, ako je lik jako blizak s nekim, može ga dodati u „favorite“). Objavljivanje fotografija na društvenim mrežama gotovo svim učenicima je svakodnevica, stoga bi ovakav zadatak učenicima bio zanimljiv, a nastavnicima funkcionalan u otkrivanju pročitanosti školske lektire.

5.4.3. Školski list

Poznato je kako školski novinari pišu o svemu i nijedna tema nije im strana pa tako ni, primjerice, tema školske lektire. S obzirom na činjenicu da je srednjoškolsko novinarstvo u usporedbi s osnovnoškolskim zapostavljeno,

---

izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 8. rujna 2021.

<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=49611>)

funkcionalno bi bilo u ovakvu obradu lektire uključiti i školske novinare. Oni, naime, bilježe sva događanja u školi i ona vezana za školu, stoga bi ih nastavnik mogao pozvati na snimanje filma „Preobrazba“. Na taj način nastavnik može učenike drugih razreda zainteresirati za kreativnu obradu lektire.

Neki su učenici iz razreda u kojemu se lektira na ovaj način obrađuje već uključeni u novinarsku družinu, a oni koji nisu mogli bi se zainteresirati i tek postati školski novinari. Školskim novinarima nije strano intervjuirati medijske zvijezde pa bi njihov zadatak bio intervjuirati glumce, točnije likove novele *Preobrazba*. Učenici bi na postavljena pitanja odgovarali iz perspektive likova novele. Uz intervju svakako treba objaviti i fotografije osoba s kojima su razgovarali, a poslužiti mogu prethodno spomenute portretne fotografije. Mladi školski novinari, dakle, porazgovarali bi s njima te o tome pisali u školskom listu. Dakako, učenici se prije razgovora moraju dobro pripremiti (pročitati Kafkinu *Preobrazbu* kako bi mogli osmisliti kvalitetna pitanja). Novinarski materijal tako može postati i sama školska lektira.

Uz to, drugi je zadatak školskih novinara ovaj događaj pretočiti u jedno od novinarskih vrsta. Dakle, njihov je zadatak na temelju znanja o novinskim vrstama odlučiti koja bi bila najprimjerenija. Snimanje filma novinari mogu obraditi kroz vijest u kojoj će informirati čitatelje, ali također imaju slobodu napraviti i cijele reportaže, ankete ili istraživanja koji će čitateljima skrenut pozornost na neki detalj sa snimanja koji im se učinio posebno zanimljivim.

Uključivanjem medija školskog lista u obradu lektire učenike dodatno motiviramo kako za školsku lektiru tako i za školski list. Naime, učenici će više željeti pročitati i vidjeti priloge na kojima su surađivali. Upravo su učenici čitateljska publika školskog lista, stoga je funkcionalno ako školski novinari o opisanoj obradi lektire objave tekstove i fotografije. Kroz fotografiranja, davanje izjava, anketiranja

i bilo koji drugi oblik suradnje na listu u njegovu nastanku, učenici će biti svjedoci pripreme školskoga lista te će to, zasigurno, povećati njihov interes (Primorac, Šimeg i Šojat 2010: 113).

5.4.4. Gledanje filma i vizualni predložak u obradi lektire

U poveznici s obradom lektirnog djela *Preobrazba*, predlaže se i gledanje filma *Metamorphosis* (2012) redatelja Chris Swantona³². Film je snimljen na temelju literarnog predloška, novele *Preobrazba* Franza Kafke. Film je, nažalost, teško pronaći s prijevodom, ali s obzirom na to da se predlaže učenicima četvrtoga razreda srednje škole, pretpostavlja se da engleski jezik učenicima neće biti problem.

O organizaciji nastavnog procesa u poveznici s filmom pisao Težak u knjizi *Metodika nastave filma na općeobrazovnoj razini*. Težak (1990: 131) predlaže „širokookvirnu shemu filmskonastavnog procesa:

1. Uvod (motivacija, najava filma, upute za gledanje i rad, pripremni radovi)
2. Prikazivanje djela (gledanje filma)
3. Iznošenje doživljaja
4. Istraživanje
5. Sažimanje i uopćavanje“

Predložena shema filmskonastavnog procesa prilagodit će se obradi lektire *Preobrazba*, a biti će u poveznici s prethodno predloženom filmskom radionicom.

---

³² Najava filma dostupna na: https://www.imdb.com/video/vi2991104537?playlistId=tt2319941&ref=tt_ov_vi
(pristupljeno 11. rujna 2021.)

S obzirom na to da je motivacija na samom početku rada presudna za cijeli nastavni proces, važno je da nastavnik na početku filmskonastavnog sata motivira učenike. Sama najava filma može snažno motivirati učenike jer učenici vole film. S obzirom na to da su učenici snimali vlastiti film na predlošku *Preobrazbe*, pretpostavlja se da će sam nagovještaj gledanja filma biti vrlo poticajan. U poveznici s time Težak ističe: „Pustolovina pisanja scenarija ili – kad je to moguće – čak i snimanja vlastitog filma poticajna je za gledanje i obradu filma s istim problemom, motivom, temom“ (Težak 1990: 135). Nastavnik će upozoriti učenike da pažljivo gledaju film jer će njihov zadatak biti usporediti svoj i profesionalni film. Učenici trebaju obratiti pozornost na to što su dobro napravili, a što mogu poboljšati. Priznanje za uspješno snimanje filma motivirat će učenike za obradu filma *Metamorphosis*.

Najava filma podrazumijeva i najavu autora (režiser je Chris Swanton, glavni glumci su Eirik Bar, Maureen Lipman, Robert Pugh, Laura Rees...) i proizvodnju (Ujedinjeno Kraljevstvo, 2012. godine).

Potom, nastavnik treba obavijestiti učenike da je film netitlovan te, ako procjeni potrebnim, unaprijed objasniti određene nepoznate riječi i izraze koji su važni za razumijevanje prizora.

Učenicima se pred samo gledanje filma može zadati da pročitaju biografiju Franza Kafke, zapišu kakav je bio odnos Kafke i njegova oca Hermana te opišu na koji je način Kafkin odnos s ocem vidljiv u noveli.

Pripremni rad može biti i vizualni predložak, odnosno crtež nadahnut naslovom novele ili lektirnim sadržajem koji je učenicima osobito privukao pozornost. Vizualni predložak kao nastavni medij opisala je Marica Kurtak u knjizi *Vizualni predložak u obradi lektirnih djela : priručnik za hrvatski jezik u*

srednjoškolskom obrazovanju. Autorica vizualni predložak opisuje kao „medij pomoću kojega učenik misaonom aktivnošću prenosi svoje doživljaje i spoznaje o književnom djelu kao umjetnosti riječi na vizualan način – crtežima, ilustracijama, slikama, fotografijama, tablicama, shemama i slično“ (Kurtak 2017: 12). Dakle, vizualni se predložak može učinkovito primijeniti kao doprinos interpretaciji lektirnog djela *Preobrazba*. Radi ostvarivanja dojma na učenike, funkcionalno je prikazati ga tijekom obrade književnog djela. Važno je istaknuti samoinicijativnost i stvaralačku slobodu prilikom oblikovanja vizualnog predloška. Dakle, ovaj zadatak ne treba biti obvezatan.

Kurtak donosi izvrstan primjer vizualnog predloška³³ koji je nastao prema Kafkinoj *Preobrazbi*, a može poslužiti nastavnicima i učenicima kao poticaj za oblikovanje vlastitoga. Stvaranjem i tumačenjem svoje ideje vizualnog predloška učenik pokazuje da je lektirno djelo i pročitao i snažno doživio. Vizualni predložak može potaknuti daljnju obradu književnog djela i otvoriti brojne teme (primjerice, problem otuđenosti u *Preobrazbi*).

S obzirom na to da su učenici snimali svoj film, u etapi „istraživanje“ predlaže se problemska nastava sa sljedećim fazama:

- a) *otkrivanje problema*
- b) *traženje rješenja problema*
- c) *nalaženje rješenja problema*³⁴

---

³³ Kurtak, M. (2017) *Vizualni predložak u obradi lektirnih djela : priručnik za hrvatski jezik u srednjoškolskom obrazovanju*. Zagreb : Školska knjiga., str. 14.

³⁴ Težak, S. (1990) *Metodika nastave filma na općeobrazovnoj razini*. Zagreb: Školska knjiga., str. 139.

Dakle, učenici bi uspoređivali svoj i profesionalni film, razmatrali pojedinosti filma, otkrivali nedostatke svog filma, tražili i pronalazili rješenja, odnosno načine na koje sljedeće snimanje filma može biti još uspješnije.

U završnoj se etapi predlaže da učenici u svoje bilježnice zapišu sažetak te na taj način kratko rekapituliraju sve najvažnije spoznaje o filmu i noveli *Preobrazba*.

5.4.5. Kazališna predstava

Poseban je doživljaj otići s učenicima u kazalište i pogledati kazališnu predstavu. Gledanje kazališne predstave jedan je od načina na koji se učenici mogu upoznati s književnim djelom. Funkcionalno je da se termini posjeta usklade s vremenom proučavanja djela u nastavi. U poveznici s lektinom *Preobrazba* predlaže se predstava Hrvatskog narodnog kazališta u Splitu.

HNK Split 28. ožujka 2012. godine predstavio je *Preobrazbu* Franza Kafke u izvedbi dramskog ansambla. Riječ je o komornoj drami u režiji Ivana Plazibata, u kojoj Nikša Arčanin „napornim scenskim pokretom“ dočarava Gregora Samsu, „čovjeka zarobljenog sudbinom kukca“³⁵. Ako nastavnik ne uspije pronaći snimku kazališne predstave, korisno je učenicima prikazati i videozapis na YouTubeu koji prikazuje dijelove predstave³⁶. U poveznici s ovom predstavom nastavnik može učenicima zadati zadatak da usporede i obrazlože izgled preobraženoga Gregora koji je opisan u noveli s izgledom Gregora u predstavi. Učenici trebaju objasniti kako je Nikša Arčanin samo pomoću pokreta tijela (dakle, bez kostima, tehnoloških trikova...) dočarao Gregora.

---

³⁵ <https://www.hnk-split.hr/predstave/detalj/artmid/906/articleid/9366/preobrazba#16> (pristupljeno 13. rujna 2021.)

³⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=oOLOtutYFA> (pristupljeno 13. rujna 2021.)

Ukoliko zbog određenih okolnosti i uvjeta nije moguće pogledati kazališnu predstavu s učenicima, predlaže se gledanje predstave posredstvom televizije, videa i interneta. Snimka kazališne predstave ili njezinih dijelova može se pronaći na internetskim stranicama te uz pomoć televizije ili računala i projektor prikazati učenicima. Osim toga, većina kazališnih predstava danas se pohranjuje kao video zapis.

Gledanjem kazališne predstave u kazalištu učenike možemo osvijestiti o nezamjenjivosti kazališnog izričaja te ih potaknuti na sudjelovanje ili formiranje dramske grupe u školi. Ukoliko je moguće, predlaže se i razgovor s glumcima, a zadatak učenika bio bi pripremiti pitanja za glumce koja, dakako, podrazumijevaju pročitanost književnog djela.

Nakon gledanja kazališne predstave, predlaže se da učenici izražavaju doživljaj kazališne predstave, analiziraju kazališnu predstavu i razgovor s glumcima, a potom svoja zapažanja o scenskoj realizaciji teksta uspoređuju s izvornim tekstom (u ovom primjeru s novelom *Preobrazba*).

Hrvatsko narodno kazalište u Osijeku na YouTubeu nudi pomoć maturantima u ponavljanju gradiva za državnu maturu. Naime, u videozapisima predstavljaju se ulomci iz književnih ispitnih djela koja se nalaze na popisu djela za školski esej 2019./2020. godine. Glumac Duško Modrinić govori o Franzu Kafki, njegovim djelima, noveli *Preobrazba*, a u nastavku videa slijedi interpretativno čitanje ulomka iz *Preobrazbe* koje se može primijeniti u obradi lektirnog djela³⁷. Također, videozapis može pomoći učenicima u pripremi za državnu maturu.

---

³⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=R1MwOEtDJuM> (pristupljeno 13. rujna 2021.)

5.4.6. Lektira na internetu

Medije ne možemo odrediti kao dobre ili kao loše. Prema Visinko, „svojim drukčijim obradbama mogu biti više ili manje učinkoviti, ovisno o kompetenciji onoga koji se njima služi, a kompetencija, kao što znamo, uz znanja, sposobnosti i vještine, podrazumijeva vrijednosti i stavove“ (Visinko 2014: 207). Dakle, izrazito je važna dodatna edukacija, odnosno temeljitije bavljenje nastavnika, učenika i roditelja (skrbnika) medijima. O tome govori i Umberto Eco u svom predavanju *Od interneta do Gutenberga* (1996.) ističući da „nove tehnologije ne čine prethodne suvišnima“ (Visinko 2014: 208). Elektronička zajednica današnjice donosi ogromnu količinu informacija, stoga Eco naglašava važnost kompetencije razlikovanja: „Danas ne možemo razlikovati, bar ne na prvi pogled, pouzdan izvor od stranice nekoga luđaka. Trebamo novi oblik kritičke kompetencije“ (Visinko 2014: 208). Iz tih je razloga važno učenike upozoriti na nove medijske izazove te im pomoći u razvijanju kritičke prosudbe u susretima s medijskim sadržajima.

Posebna je priča, ističe Visinko, „lektira na internetu“ (Visinko 2014: 214). Jedan dio priče o lektiri na internetu u poveznici je s književnosti, i uopće s knjigama na internetu dok drugi dio priče zabrinjava i odnosi se na pojavnost neadekvatnih obradbi lektira na internetu (Visinko 2014: 214-215).

U poveznici s književnosti, i uopće s knjigama na internetu, su programi kojima se promiče audioknjiga i elektronička knjiga. Prema Visinko, „audioknjige se odnose na zvučni zapis tiskane knjige“. (Visinko 2014: 214). Korisne su u „poučavanju učenika čitanju (slušanje i ponavljanje pročitanoga, razumijevanje pročitanoga, izražavanje – izgovaranje riječi, naglašavanje riječi, naglasnih cjelina i rečenica), a uz to, osobito su potrebne slabovidnim i slijepim osobama“ (Visinko 2014: 214).

„Elektronička knjiga (e-knjiga) podsjeća na klasičnu knjigu, tekst nije otisnut na papiru, nego je u digitalnome obliku zapisan na računalnoj memoriji“ (Visinko 2014: 214). Digitalna knjiga omogućuje učenicima brz pronalazak tražene lektire što je izrazito korisno u trenutnoj situaciji održavanja online nastave. Društvo za promicanje književnosti na novim medijima³⁸ pokrenulo je projekt Besplatne elektroničke knjige. U poveznici s time je i projekt eLektire³⁹ koji je zaslužan za bolju i bržu dostupnost djela iz školske lektire.

Međutim, važno je obratiti pozornost i na pojavnost neadekvatnih obradbi lektira na internetu. Visinko (2014: 215) ističe istraživanje diplomantice Filipe Blažon kojim je provjerila modele obradbi istih lektirnih naslova za srednju školu koje učenici mogu preuzeti s interneta.⁴⁰ Istraživanje je pokazalo da za lektirne naslove na internetu možemo pronaći mnogo besplatnih obradbi. Primjerice, Blažon je za *Anu Karenjinu* pronašla čak 47 obradbi, a proučavanjem je utvrdila štu bilješku o piscu, temi, vremenu i mjestu radnje, kratak sadržaj s pogrešno navedenim likovima, mnogo pravopisnih i gramatičkih pogrešaka (Visinko 2014: 215).

Kao što je već gore navedeno, kompetencija razlikovanja, odnosno kritička kompetencija koju Eco ističe od velike je važnosti. Kod učenika valja što više poticati razvoj kritičke kompetencije kako bi se snašli u takvim pretraživanjima lektire na internetu.

---

³⁸ <https://elektronickeknjige.com/dpkm/> (pristupljeno 23. kolovoza 2021.)

³⁹ <https://lektire.skole.hr/> (pristupljeno 23. kolovoza 2021.)

⁴⁰ Blažon, Filipa (2009) *Srednjoškolska nastava književnosti i internet*, diplomski rad, Filozofski fakultet u Rijeci. (mentorica prof.dr.sc. K. Visinko)

Iako preuzimanje obradbi lektirnih naslova s interneta ima mnoštvo nedostataka, Visinko (2014: 215-216) rješenje ne vidi u zabranama, već predlaže vježbe čitanja:

- a) *Pročitali smo knjigu pa pročitajmo što nam je u vezi s tim ponuđeno na internetu. Odaberimo. Raspravimo.*
- b) *Pročitajmo ponešto od onoga što nam povezano s naslovom koji kanimo pročitati nudi internet. Pripremimo se za čitanje. Sastavimo bolju bilješku o liku (ili tome slično).*
- c) *Možda ćemo jednom pročitati i ovo djelo. No sada pročitajmo samo ovaj zapis o njemu. Sastavio ga je vaš vršnjak. Pokušajte ga pravopisno, gramatički i stilski dotjerati.*

Navedene vježbe čitanja koje predlaže Visinko mogu biti vrlo korisne kada nastavnik želi provjeriti jesu li učenici doista pročitali školsku lektiru. Naime, funkcionalnim se čini zadati učenicima da nakon samostalnog čitanja školske lektire kod kuće, na nastavnome satu lektire pažljivo pročitaju predložak, odnosno model obradbe lektire s interneta koji smo unaprijed pripremili, i isprave ga. Ako su učenici uistinu pročitali lektiru, lako će uočiti pogreške i manjkavosti u zadanome predlošku.

Dakle, važno je da današnji učenici čitanje klasične i elektroničke knjige (ili obradbe lektirnih naslova) međusobno ne isključuju, nego nadopunjavaju. Visinko predlaže zanimljivo rješenje, ali s naglaskom da je učenicima u takvim pretraživanjima nužna digitalna i kritička kompetencija.

5.4.7. Čitanje teksta po ulogama

Autorice Marina Gabelica i Dubravka Težak u knjizi *Kreativni pristup lektiri* predstavljaju pregršt kreativnih aktivnosti koje bi mogle učenike zainteresirati za lektiru i čitanje, a jedna je od njih „čitanje u maskama i čitanje iz sjene“. Iako su navedene aktivnosti primjerenije učenicima osnovne škole, bilo bi zanimljivo isprobati ih i sa starijim učenicima srednje škole. Učenici se srednje škole uglavnom susreću s tradicionalnim pristupom lektiri. Lektirni je sat dogovoreni susret nastavnika i učenika na kojemu razgovaraju o lektirnom djelu. Međutim, kreativni pristup lektiri može kod učenika pobuditi interes za čitanje i lektiru.

S obzirom na to da je *Preobrazba* Franza Kafke lektira za četvrti razred srednje škole, predlaže se čitanje teksta po ulogama, ali na način da se učenici pripreme za čitanje tako što će nekom pojedinosti aludirati na lika (primjerice, Gregora). Čitati može i sam nastavnik, primjerice, kao jedan od likova iz djela. Autorice naglašavaju važnost ambijentalnoga pripovijedanja i imerzivne atmosfere, a to možemo ostvariti tako da učenici čitaju po ulogama u mraku, iza zastora, tako da se očituje samo njihova sjena.

5.4.8. Igra uloga i rasprava

U obradi lektirnih djela, posebice kada s učenicima želimo detaljnije analizirati likove, funkcionalno je u nastavu uključiti igru uloga. Umjesto ispitivanja o likovima ili događajima u djelu, autorice Gabelica i Težak predlažu da učenika stavimo u ulogu određenoga lika. Time, smatraju autorice, „možemo doznati dubinu razumijevanja djela“ (Gabelica i Težak 2017: 319). Također, ističu autorice,

„ponekad ćemo bolju imerziju u djelo dobiti kada učenicima postavimo određeni izazov“ (Gabelica i Težak 2017: 320).

Autorice (Gabelica i Težak 2017: 320) predlažu i pitanja koja možemo postavljati učenicima, a u ovome će se radu pitanja oblikovati za *Preobrazbu* Franza Kafke:

1. „Pomažemo transponiranje osobe u prostor priče pitanjima kojima potičemo aktivaciju više osjetila“ – na primjer: *Probudio si se u svojoj sobi nakon što te otac ozlijedio. Što vidiš? Što čuješ? Što osjećaš?*
2. „Pomažemo dublje razumijevanje motivacije pojedinih likova“ – na primjer: *Kako se osjećaš s obzirom na to da si se probudio kao kukac? Što planiraš učiniti kada dođe prokurist? ili Zašto ste otišli na izlet nakon Gregorove smrti?*
3. „Pomažemo u boljem razumijevanju događaja i uzročno-posljedičnih veza“ – na primjer: *Tko ti je najviše pomogao kada si se preobrazio u kukca? Bi li mogao to sam učiniti, bez pomoći sestre? ili Što se dogodilo nakon što si Gregora ozlijedio jabukom?*

Nastavnik može učenicima zadati zadatak da istraže pozitivne, ali i negativne osobine likova. Kako bi pokrenuo raspravu, nastavnik može učenicima iznijeti tvrdnju, primjerice: *Gregor Samsa je zaslužio biti preobražen u kukca i kao takav umrijeti*. Cijeli razred se potom dijeli u skupine ZA i PROTIV navedene tvrdnje. Cilj svake skupine bit će skupljanje što većeg broja argumenata kojima trebaju potvrditi ili opovrgnuti tvrdnju.

6. ZAKLJUČAK

Nastavnici bi, posebno u današnje vrijeme, trebali imati pozamašno znanje o medijima kako bi isto mogli prenijeti učenicima. U poveznici je s time mišljenje Krešimira Mikića: „Glavna inicijativa i motivacija mora poteći od nastavnika.“ (Mikić 2001: 238).

U istraživačkome su dijelu rada opisani samo neki od koncepata i ideja, a svaki se, ovisno o književnom djelu, treba dodatno oblikovati. Nastavnici ponekad jednom isprobanu ideju u poveznici s integracijom kulture i medija počinju često primjenjivati. Međutim, valja naglasiti da je svako lektirno djelo jedinstveno i kao takvo zahtjeva poseban pristup.

S obzirom na to da je većina učenika sklonija gledanju filmova, nego čitanju knjiga, može se zaključiti da će im ekranizirana književna djela biti spoznajno pristupačnija. Prizore iz filma učenici lakše prepoznaju i primaju njihovu poruku. Osim na recepcijskoj, film se na satu lektire može razviti i na produkcijskoj razini snimanjem vlastitog filma prema predlošku književnog djela. S obzirom na to da je film sinteza niza umjetnosti, tako će i učenički filmski uradak biti u poveznici s drugim umjetnostima i medijima (književnost, fotografije, glazba, kazalište...). Snimanjem filma prema predlošku lektirnog djela napušta se zapostavljenost medija filma u obrazovanju, potiče učenička mašta i produbljuje znanje o noveli *Preobrazba*. Također, zaključuje se kako je snimanje vlastitog filma poticajno za gledanje i obradu filma s istom temom.

U poveznici s filmom, daje se zaključiti kako je nastavni medij vizualni predložak nadahnut novelom funkcionalan pripremni rad jer njegovim stvaranjem i tumačenjem nastavnik može na drukčiji način utvrditi učeničko razumijevanje pročitana djela.

U obradi se školske lektire spomenulo reportažno fotografiranje u poveznici sa snimanjem filma. Ono što se zaključilo jest da serija reportažnih fotografija vizualno prikazuje događaje iz lektire u kronološkom redoslijedu što učenicima može olakšati shvaćanje radnje. Smatra se kako su društvene mreže poprilično negativno utjecale na mlade. Ako bi se, s druge strane, učenicima zadao zadatak da naprave portretne fotografije glavnih glumaca filma, odnosno glavnih likova djela i kreiraju njihove profile na društvenim mrežama, učenicima se može na primjeru pokazati korisna primjena društvene mreže, a uz to, ovakav će zadatak nastavnicima pomoći u otkrivanju pročitivosti školske lektire.

Također, valja se posvetiti novinarskim družinama i školskom listu. Funkcionalno bi bilo da novinarski materijal postane i sama školska lektira. Ako bi se u obradu školske lektire i prethodno spomenuto snimanje filma uključio i medij školski list, odnosno školski novinari koji bi o snimanju filma pisali, učenici bi bili svjedoci pripreme školskoga lista te bi to povećalo njihov interes.

Gledanjem kazališne predstave (u kazalištu, posredstvom televizije, videa ili interneta) učenici se upoznaju s književnim djelom. Učenici pokazuju želju za kreativnijim pristupom školskoj lektiri, a to se može postići uvođenjem učenika u dramski i scenski svijet (ponajprije češćim posjećivanjem kazališnih predstava).

Ono što se zaključilo jest da se učenici često koriste neadekvatnim obradbama lektira na internetu. Nastavnici trebaju učenike upoznati s audioknjigama i elektroničkim knjigama na internetu, a s druge strane, trebaju ih upozoriti na obradbe lektirnih naslova na internetu koje obiluju pogriješcima. Čitanje i ispravljanje pogriješki i manjkavosti modela lektiri s interneta može biti korisno za nastavnika (u procjeni pročitivosti i razumijevanja lektire), ali i za učenike (u provjeri znanja o književnome djelu).

Čitanjem teksta po ulogama aludirajući nekom pojedinosti na lika, stvaranjem imerzivne atmosfere u razredu, igranjem uloga ili pak pokretanjem rasprave, ostvaruje se zanimljiv nastavni sat, ali i dubina razumijevanja školske lektire.

Na temelju provedenog istraživanja može se zaključiti da je mnogo mogućnosti primjene medija u nastavi Hrvatskoga jezika. Služeći se literaturom, odnosno istraživanjem kreativnih načina obrade lektirnih naslova, nastavnici mogu osmisliti sat lektire upotrebom različitih medija. Nastavnici bi trebali poraditi na razvijanju interesa za školskom lektirom i primjenom medija, a od presudne je važnosti primjer koji oni daju učenicima na satu lektire. Time će se kod učenika razvijati motivacija za dodatnim istraživanjem i učenjem o medijima. Treba naglasiti kako je u tom procesu potrebna zajednička suradnja nastavnika i učenika jer se prethodno prikazani prijedlozi primjene ne mogu ostvariti bez učeničke želje i sudjelovanja.

Valja omogućiti učenicima da otkrivaju svoje dojmove, doživljaje, misli i osjećaje, da se izraze na različite načine, da stvaraju i misle na originalan način. Uzimajući u obzir intelektualne „snage” i „slabosti“ učenika, valja omogućiti učenicima prezentaciju informacija na različite načine, a u provedenom je istraživanju vidljivo da je to moguće ostvariti uporabom medija.

7. POPIS LITERATURE I IZVORA

1. Anić, V. (2003) *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. Zagreb: Novi liber. (uređivački odbor: prof. dr. Vladimir Anić, prof. dr. Ranko Matasović, prof. dr. Ivo Pranjković, dr. Dunja Brozović Rončević, prof. dr. Ivo Goldstein, Slavko Goldstein, mr. Ljiljana Jojić, Ljiljana Cikota; 2003)
2. Anić, V. (2007) *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi Liber.
3. Bognar, L. i Matijević, M. (2005) *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
4. Dragojević, S. i Frančeski, H. (2011) *Uvod u medije*, Zagreb: Jesenski i Turk: Hrvatsko sociološko društvo.
5. Gabelica, M., Težak, D. (2017) *Kreativni pristup lektiri*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
6. Inglis, F. (1997) *Teorija medija*. Zagreb: „Barbat“ AGM Zagreb.
7. Klaić, B. (2004) *Rječnik stranih riječi. Tuđice i posuđenice*. Zagreb: Nakladni zavod Matice Hrvatske.
8. Košir, M., Zgrabljic, N., Ranfl, R. (1999) *Život s medijima: priručnik o medijskom odgoju za roditelje, nastavnike i učitelje*. Zagreb: Doron.
9. Kurtak, M. (2017) *Vizualni predložak u obradi lektirnih djela : priručnik za hrvatski jezik u srednjoškolskom obrazovanju*. Zagreb : Školska knjiga.
10. Lipovčan, S. (2006) *Mediji – druga zbilja? Rasprave, ogledi i interpretacije*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
11. Majdanić, V. (2019) *Mediji / tekst / kultura*. Zagreb: Naklada Ljevak.
12. McLuhan, M. (2008) *Razumijevanje medija. Medij kao čovjekovi produžeci*. Zagreb: Golden Marketing – Tehnička knjiga.
13. Mikić, K. (2001) *Film u nastavi medijske kulture*. Zagreb: Educa.
14. Mikić, K. (2004) *Medijska kultura 5, udžbenik za 5. razred osnovne škole*. Zagreb: Školska knjiga.

15. Peruško, Z. (2011) *Uvod u medije*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk : Hrvatsko sociološko društvo.
16. Peruško, Z., ur. (2011) *Uvod u medije*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, Hrvatsko sociološko društvo.
17. Primorac, B., Šimeg, M., Šojat, A. (2010) *Novinarstvo u školi*. Zagreb: Školska knjiga.
18. Rosandić, D. (2005) *Metodika književnoga odgoja (Temeljni metodičkknjiževne enciklopedije)*. Zagreb: Školska knjiga.
19. Težak, S. (1990) *Metodika nastave filma na općeobrazovnoj razini*. Zagreb: Školska knjiga.
20. Visinko, K. (2010) *Jezično izražavanje u nastavi hrvatskoga jezika : pisanje*. Zagreb: Školska knjiga.
21. Visinko, K. (2014) *Čitanje : poučavanje i učenje*. Zagreb: Školska knjiga.
22. Vojković, S. (2008) *Filmski medij kao (trans)kulturalni spektakl: Hollywood, Europa, Azija*. Zagreb: Hrvatski filmski savez.
23. Zgrabljic Rotar, N. (2007) *Radio. Mit i informacija, dijalog i demokracija*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
24. Zgrabljic, N. (2020) *Digitalno doba : masovni mediji i digitalna kultura*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.

Izvori

1. Hrvatski sabor, *Zakon o medijima*, 2004., https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2004_05_59_1324.html (pristupljeno 2. kolovoza 2021.)
2. Kurtović, D. *Mediji i sredstva ovisnosti*. http://www.knjiznicari.hr/UDK02/images/5/5e/Ovisnosti_o_medijima.pdf (pristupljeno 2. kolovoza 2021.)
3. Skupina autora. *Prijedlog Novoga kurikuluma za Hrvatski jezik*. http://mzos.hr/datoteke/1-Predmetni_kurikulum-Hrvatski_jezik.pdf (pristupljeno 12. kolovoza 2021.)
4. <https://www.youtube.com/watch?v=eqNaLerMNOE> (pristupljeno 13. kolovoza 2021.)
5. *Priča za laku noć*, <https://radio.hrt.hr/emisija/prica-za-laku-noc/772/> (pristupljeno 14. kolovoza 2021.)
6. *Radioigra za djecu i mlade*, <https://radio.hrt.hr/emisija/radioigra-za-djecu-i-mlade/674/> (pristupljeno 14. kolovoza 2021.)
7. *Kutić poezije*, <https://radio.hrt.hr/emisija/kutic-poezije/767/> (pristupljeno 14. kolovoza 2021.)
8. *Govorimo hrvatski*, <https://radio.hrt.hr/emisija/govorimo-hrvatski/200/> (pristupljeno 14. kolovoza 2021.)
9. *Dvi minute za storijice*, <https://radio.hrt.hr/ep/dvi-minute-za-storijice/167084/> (pristupljeno 14. kolovoza 2021.)
10. *Projekt Europska noć kazališta*, <https://www.noc-kazalista.com/o-projektu/> (pristupljeno 17. kolovoza 2021.)
11. *SLUK*, <https://www.djecje-kazaliste.hr/sluk/#28sluk> (pristupljeno 17. kolovoza 2021.)

12. *Festival slikovnice „Čuvari priča“*,
<https://www.gskos.unios.hr/index.php/festival-slikovnice-cuvari-prica/>
(pristupljeno 17. kolovoza 2021.)
13. <https://elektronickeknjige.com/dpkm/> (pristupljeno 23. kolovoza 2021.)
14. <https://lektire.skole.hr/> (pristupljeno 23. kolovoza 2021.)
15. <https://skroz.in/239/beta-skroz/> (pristupljeno 8. rujna 2021.)
16. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=20278> (pristupljeno 8. rujna 2021.)
17. <https://www.youtube.com/watch?v=uhIDYdG94y8&list=PL3i9bovfkoPCwnyjbOvnng89sFttDTY5B&index=4> (pristupljeno 10. rujna 2021.)
18. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=49611> (pristupljeno 10. rujna 2021.)
19. Jozinović, M. i Ljubešić, M. (2018) *Pristup drami i položaj drame u suvremenome srednjoškolskom književnom odgoju*. *Tabula*, (15), 451-465.
<https://doi.org/10.32728/tab.15.2018.27>
20. https://www.imdb.com/video/vi2991104537?playlistId=tt2319941&ref=tt_ov_vi (pristupljeno 11. rujna 2021.)
21. <https://www.hnk-split.hr/predstave/detalj/artmid/906/articleid/9366/preobrazba#16>
(pristupljeno 13. rujna 2021.)
22. https://www.youtube.com/watch?v=_oOLOtutYFA (pristupljeno 13. rujna 2021.)
23. <https://www.youtube.com/watch?v=R1MwOEtDJuM> (pristupljeno 13. rujna 2021.)

SAŽETAK

Diplomski rad s naslovom *Kultura i mediji u nastavi Hrvatskoga jezika (primjeri školske lektire)* bavi se *medijskom kulturom* u nastavi Hrvatskoga jezika te načinima primjene kulture i medija u obradi školske lektire u školi. Nakon prvog dijela rada koji se bavi teorijskim pregledom kulture i medija te proučavanjem njihove primjene u nastavi Hrvatskoga jezika, prikazani su rezultati istraživanja. Cilj istraživanja bio je istražiti primjenu medija u nastavi Hrvatskoga jezika te potom osmisliti, prikazati i analizirati prijedloge primjene medija u obradi školske lektire *Preobrazba* Franza Kafke.

Ključne riječi: kultura i mediji, nastava Hrvatskoga jezika, lektira u srednjoj školi

SUMMARY

This thesis entitled *Culture and media in teaching Croatian language (examples of school reading)* deals with *media culture* in Croatian language teaching and ways of applying culture and media in the processing of school reading in school. Following the first part of the thesis, which deals with the theoretical overview of the culture and media and their application in the teaching of the Croatian language, the results of the research are presented. The purpose of the research was to explore the application of the media in the teaching of the Croatian language and then to conceive, present and analyze proposals for the use of the media in the processing of school readings Franz Kafka's *Metamorphosis*.

Key words: culture and media, teaching *Croatian language*, school reading